

Δήμητρα Αθατζατζή • Δέσποινα Καλογεράκη

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΝΕΑ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΕΝΗ ΕΚΔΟΣΗ

σύμφωνα με τις Οδηγίες διδασκαλίας

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ	7
---------------------------------	---

▼ 1η ΕΝΟΤΗΤΑ	Από τον τόπο μου σ' όλη την Ελλάδα	9
---------------------	---	---

• Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου	9
• Απαντήσεις στις ασκήσεις του τετραδίου εργασιών	43
• Συμπληρωματικές ασκήσεις	49
• Κριτήριο αξιολόγησης	60

▼ 2η ΕΝΟΤΗΤΑ	Επικοινωνία στο σχολείο	62
---------------------	--------------------------------	----

• Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου	62
• Απαντήσεις στις ασκήσεις του τετραδίου εργασιών	104
• Συμπληρωματικές ασκήσεις	108
• Κριτήριο αξιολόγησης	122

▼ 3η ΕΝΟΤΗΤΑ	Φίλοι για πάντα	125
---------------------	------------------------	-----

• Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου	125
• Απαντήσεις στις ασκήσεις του τετραδίου εργασιών	161
• Συμπληρωματικές ασκήσεις	167
• Κριτήριο αξιολόγησης	178

▼ 4η ΕΝΟΤΗΤΑ	Το σχολείο στον χρόνο	181
---------------------	------------------------------	-----

• Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου	181
• Απαντήσεις στις ασκήσεις του τετραδίου εργασιών	214
• Συμπληρωματικές ασκήσεις	217
• Κριτήριο αξιολόγησης	231

▼ 5η ΕΝΟΤΗΤΑ	Συζητώντας για την εργασία και το επάγγελμα	234
---------------------	--	-----

• Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου	234
• Απαντήσεις στις ασκήσεις του τετραδίου εργασιών	263
• Συμπληρωματικές ασκήσεις	267
• Κριτήριο αξιολόγησης	279

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

▼ 6η ΕΝΟΤΗΤΑ Παρακολουθώ, ενημερώνομαι και ψυχαγωγούμαι από διάφορες πηγές (ΜΜΕ, διαδίκτυο κτλ.).	281
• Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου	281
• Απαντήσεις στις ασκήσεις του τετραδίου εργασιών	307
• Συμπληρωματικές ασκήσεις	311
• Κριτήριο αξιολόγησης	325
▼ 7η ΕΝΟΤΗΤΑ Βιώνοντας προβλήματα της καθημερινής ζωής	328
• Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου	328
• Απαντήσεις στις ασκήσεις του τετραδίου εργασιών	358
• Συμπληρωματικές ασκήσεις	363
• Κριτήριο αξιολόγησης	376
▼ 8η ΕΝΟΤΗΤΑ Συζητώντας για σύγχρονα κοινωνικά θέματα	378
• Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου	378
• Απαντήσεις στις ασκήσεις του τετραδίου εργασιών	415
• Συμπληρωματικές ασκήσεις	420
• Κριτήριο αξιολόγησης	432
▼ 9η ΕΝΟΤΗΤΑ Ταξίδι στον μαγικό κόσμο του διαστήματος.	434
• Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου	434
• Απαντήσεις στις ασκήσεις του τετραδίου εργασιών	462
• Συμπληρωματικές ασκήσεις	468
• Κριτήριο αξιολόγησης	477
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	
• Απαντήσεις στις συμπληρωματικές ασκήσεις και τα κριτήρια αξιολόγησης	481

A. Εισαγωγικά κείμενα

Απαντήσεις στις ερωτήσεις κατανόησης του σχολικού βιβλίου

ΚΕΙΜΕΝΟ 1 [Στις δύσκολες περιοχές του δάσους]

1. Η εκδρομή αυτή των τεσσάρων παιδιών ήταν διαφορετική από τις συνηθισμένες εκδρομές τους, γιατί δεν είχαν πάρει μαζί τους φαγητό και νερό, τα οποία σκόπευαν να αναζητήσουν στο δάσος, όπως έκαναν οι πρωτόγονοι άνθρωποι για χιλιάδες χρόνια.
2. Ο Νικόλας είχε μάθει να προσανατολίζεται με βάση τα δέντρα. Συγκεκριμένα, εξετάζοντας τη φλούδα του κορμού της λεύκας μπορούσε να καταλάβει πού βρίσκεται ο βοριάς, γιατί η πλευρά που βλέπει κατά τον βοριά είναι πάντα σκληρή, άγρια και σκασμένη, αντίθετα με τον υπόλοιπο κορμό που είναι λείος. Αυτή την πληροφορία τη χρησιμοποίησε για να μη χάσουν τα παιδιά τον δρόμο τους κατευθυνόμενα προς την άκρη του φαραγγιού και για να προσανατολιστούν εύκολα κατά την επιστροφή τους.
3. Ανάλογα με την απάντηση (θετική ή αρνητική) θα μπορούσατε να ξεκινήσετε ως εξής: Ναι, και ήταν μια καταπληκτική εμπειρία (θα πρέπει να αναφέρετε μερικά στοιχεία γι' αυτήν). Όχι, αλλήλ με γοντεύει πολύ η ιδέα αυτή και θα ήθελα να τη δοκιμάσω, γιατί...

ΚΕΙΜΕΝΟ 2 [Η μουσική γλώσσα του Ομήρου]

1. Ο Ερρίκος Σήλιμαν, όταν μαζεύτηκαν γύρω του οι χωρικοί στα «χωράφια του Λαέρτη», τους διάβασε και τους μετέφρασε τους στίχους 205-412 της

ραψωδίας ω της Οδύσσειας που αναφέρονται στην αναγνώριση του Οδυσσέα από τον Λαέρτη. Οι χωρικοί τον άκουσαν με προσοχή, συγκινήθηκαν πολύ και τον ευχαρίστησαν.

- Αυτή η πράξη του Σηίμαν δείχνει την αντίληψη του αρχαιολόγου ότι οι σύγχρονοι κάτοικοι της Ιθάκης είναι απόγονοι των αρχαίων και πρέπει να γνωρίζουν τα αρχαία έργα τα οποία αναφέρονται στον τόπο τους, δηλαδή το παρελθόν τους.
2. Οι στίχοι αυτοί της ραψωδίας ω της Οδύσσειας αναφέρονται στην αναγνώριση του Οδυσσέα από τον Λαέρτη και περιγράφουν τα χωράφια του Λαέρτη. Ο Σηίμαν επέλεξε αυτούς τους στίχους, για να δείξει στους κατοίκους πόσο μεγάλη σχέση έχει με τον τόπο τους η αρχαία μυθολογία και πόσο πολύ τους αφορά το περιεχόμενο του ομηρικού έπους αφού έφτασε μέχρι τις μέρες τους η ονομασία της περιοχής σε «Αγρός Λαέρτου».

ΚΕΙΜΕΝΟ 3 [Ελλάδα είναι οι άνθρωποι]

1. Η φιλοξενία ήταν ένας θεσμός των Ελλήνων στην αρχαιότητα. Αυτό φαίνεται από το ότι ήδη στα ομηρικά έπη περιγράφονται σκηνές φιλοξενίας, όπου ο ξένος αντιμετωπίζεται ως ιερό πρόσωπο. Οι αρχαίοι Έλληνες πίστευαν ότι ήταν πιθανό κάποιος θεός –και ειδικά ο Δίας– να εμφανιστεί σπίτι τους με ανθρώπινη μορφή, για να τους βοηθήσει σε διάφορα σημαντικά ζητήματα ή για προσωπική τους υπόθεση (κυρίως ερωτική). Έτσι, υποδέχονταν με τιμές κάθε ξένο και τον περιποιούνταν με μεγάλη φροντίδα και μόνο όταν είχε ξεκουραστεί τον ρωτούσαν ποιος είναι και από πού έρχεται.
2. Αν κάποιος επισκεφτεί σήμερα μια τουριστική περιοχή της Ελλάδας, δε θα συναντήσει τη φιλοξενία των αρχαίων Ελλήνων. Οι περισσότεροι από αυτούς που εργάζονται σε τουριστικά μέρη δεν είναι καν Έλληνες, η μουσική που ακούγεται είναι συνήθως ξένη και οι σπεσιαλιτέ που σερβίρονται είναι κι αυτές ξενόφερτες. Γενικά, πολλές φορές η διαμονή των τουριστών γίνεται σε ένα περιβάλλον που καταλήγει να μη θυμίζει τις συνήθειες και τον τρόπο ζωής της πατρίδας μας.

3. Ο συγγραφέας προτείνει στους επισκέπτες της Ελλάδας να αναζητήσουν τους «αυθεντικούς Έλληνες» μακριά από τις τουριστικές περιοχές. Κάνει αυτή την πρόταση, γιατί πιστεύει ότι οι τουριστικές περιοχές και οι άνθρωποι που δουλεύουν εκεί δεν είναι χαρακτηριστικά της Ελλάδας και θα είναι κρίμα ένας επισκέπτης να μη γνωρίσει την πραγματική Ελλάδα, που δεν είναι μόνο τα τοπία αλλά και οι άνθρωποι, μακριά από τα πολυσύχναστα τουριστικά μέρη.

ΚΕΙΜΕΝΟ 4 [Προγραμματίζοντας ένα ταξίδι: Αστυπάλαια]

1. Κοντά στην Αστυπάλαια, η οποία είναι το δυτικότερο νησί των Δωδεκανήσων, βρίσκονται, από τις Κυκλάδες, η Αμοργός και η Ανάφη, και από τα Δωδεκάνησα η Κως.
 2. Στο κείμενο δίνονται πολλές πληροφορίες: πού μπορεί κανείς να δοκιμάσει ντόπιες λιχουδιές, ποια αξιοθέατα μπορεί να θαυμάσει, τι ιδιαίτερο να αγοράσει, πού να μείνει και από πού μπορεί να απολαύσει τη θέα. Λεπτομέρειες δίνονται για δύο παραλίες, το Μπλε Λιμανάκι και τη Μαλτεζάνα, για το Αρχαιολογικό μουσείο, τη Μονή Παναγίας της Πορταϊτίσσης, καθώς και για το φεστιβάλ της Αστυπάλαιας.
- Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι παραλίες του νησιού με τα πεντάκαθα σμαραγδένια μαγευτικά νερά, οι ξεχωριστές γεύσεις που μπορεί κανείς να δοκιμάσει (όπως το κανταΐφι της Εύας και το γεμιστό καλαμάρι στην Ακτή), καθώς και όλα όσα θα επισκεφτεί τα οποία έχουν σχέση με την ιστορία και την παράδοση της Αστυπάλαιας (σπάνια αντικείμενα στο παλαιοπωλείο του Βαϊκούση, το καμπαναριό και τις βυζαντινές εικόνες του Αϊ-Γιώργη μέσα στο κάστρο, τους σταλαχτίτες στο σπήλαιο στις Βάτσες, τους παραδοσιακούς χορούς και τις ντόπιες φορεσιές). Όλα αυτά αποτελούν κίνητρο για κάθε επισκέπτη, ώστε να προγραμματίσει το ταξίδι του στην Αστυπάλαια.

Β. Το υποκείμενο

Β1. Οι μορφές του υποκειμένου

ΘΕΩΡΙΑ

- ♦ Το υποκείμενο βρίσκεται όταν απαντήσουμε στην ερώτηση **ποιος** (ποια, ποιο, ποιοι, ποιες, ποια;) και δείχνει ποιος κάνει αυτό που λέει το ρήμα της πρότασης.
- ♦ Το υποκείμενο του ρήματος μπορεί να έχει τις εξής **μορφές**:
 - **ουσιαστικό**, π.χ. Η φύση είναι υπέροχη.
 - **αντωνυμία**, π.χ. Κάποιοι έφτασαν πολύ νωρίς.
 - **ουσιαστικοποιημένο επίθετο**, π.χ. Το πρωινό είναι ένα πλήρες γεύμα.
 - **άλλη λέξη ή φράση με πρόταξη του άρθρου**, π.χ. Το από είναι πρόθεση.
 - **ολόκληρη πρόταση χωρίς άρθρο** που εισάγεται με το **ότι** (δευτερεύουσα ειδική πρόταση) ή το **να** (δευτερεύουσα βουλητική πρόταση) σε απρόσωπα ρήματα (αξίζει, μπορεί, πρέπει, φαίνεται, επιτρέπεται κτλ.), και απρόσωπες εκφράσεις (είναι κρίμα, είναι σίγουρο κτλ.) π.χ. Πρέπει να επισκεφθούμε τη γιαγιά μας στο χωριό. / Είναι φανερό ότι ο καιρός θα χαλάσει.
- ♦ Όταν είναι ουσιαστικό, αντωνυμία ή ουσιαστικοποιημένο επίθετο βρίσκεται πάντα σε **ονομαστική πτώση**.
- ♦ Το υποκείμενο **παραλείπεται**:
 - όταν είναι α' και β' προσώπου, αφού φαίνεται εύκολα από την κατάληξη του ρήματος, π.χ. Θα διαβάσετε (ενν. εσείς) το επόμενο κεφάλαιο.
 - όταν είναι στο γ' πρόσωπο:
 - και εννοείται από τα συμφραζόμενα, π.χ. Η Μαρία ξεκίνησε την άσκηση στις 10 και την τελείωσε (ενν. η Μαρία) μετά από μία ώρα.
 - όταν είναι μια γενική έννοια, π.χ. Πώς σε λένε; (ενν. οι άνθρωποι)

- σε κάποια απρόσωπα ρήματα που δηλώνουν φυσικά φαινόμενα, π.χ. *Βρέχει συνεχώς από το πρωί.*
- όταν εννοείται μόνο ένα υποκείμενο στην έννοια του ρήματος, π.χ. *Σημαίνει την αρχή της λειτουργίας.* (ενν. η καμπάνα)

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου

Ακούω και μιλώ [σελ. 15]

- Υποκ.: *Ο Μαρίνος, ο Νικόλας, η Δέσποινα και η Κασσάνδρα*, σε ονομαστική πτώση. Τα υποκείμενα είναι ουσιαστικά.
 - Υποκ.: *εγώ*, σε ονομαστική πτώση. Το υποκείμενο είναι αντωνυμία.
 - Υποκ.: *Πολλοί*, σε ονομαστική πτώση. Το υποκείμενο είναι επίθετο.
 - Υποκ.: *Ό,τι θα δείτε από εκεί και πέρα*. Το υποκείμενο είναι ολόκληρη πρόταση.
- Υποκείμενο του απρόσωπου ρήματος *αξίζει*: *να αναζητήσετε στα ταξίδια σας και τα δύο, ίσως περισσότερο τους ανθρώπους της.*

Υποκείμενο της απρόσωπης έκφρασης *είναι* (μια φορά) *δύσκολο*: *να ανακαλύψετε αμώληντα και αυθεντικά τοπία.*

Υποκείμενο της απρόσωπης έκφρασης *είναι* (δύο φορές) *δύσκολο*: *να ανακαλύψετε αυθεντικούς Έλληνες.*
- τελείωσα*: υποκείμενο που εννοείται: *εγώ* / *αγκάλιασαν*: υποκείμενο που εννοείται: *άντρες, γυναίκες και παιδιά* / *είπαν*: υποκείμενο που εννοείται: *άντρες, γυναίκες και παιδιά* / *έδωσες*: υποκείμενο που εννοείται: *εσύ* / *ευχαριστούμε*: υποκείμενο που εννοείται: *εμείς* / *συνόδεψαν*: υποκείμενο που εννοείται: *άντρες, γυναίκες και παιδιά* / *ήθελαν*: υποκείμενο που εννοείται: *άντρες, γυναίκες και παιδιά* / *να φιλοξενήσουν*: υποκείμενο που εννοείται: *άντρες, γυναίκες και παιδιά* / *Δεν άφησαν*: υποκείμενο που εννοείται: *άντρες, γυναίκες και παιδιά* / *να φύγω*: υποκείμενο που εννοείται: *εγώ* / *να υποσχεθώ*: υποκείμενο που εννοείται: *εγώ* / *θα ξαναεπισκεφτώ*: υποκείμενο που εννοείται: *εγώ*.

- Το υποκείμενο παραλείπεται όταν είναι σε α' ή β' πρόσωπο ενικού ή πληθυντικού αριθμού. Όταν είναι σε γ' πρόσωπο παραλείπεται, όταν εννοείται εύκολα από τα προηγούμενα.

Διαβάζω και γράφω [σελ. 15]

- α. Οι σημερινοί Έλληνες είναι αρκετά διαφορετικοί. (ουσιαστικό)
 - β. Εγώ πήγα μ' έναν άλλο οδηγό απ' τον παλιό δρόμο. (αντωνυμία)
 - γ. Ένας ξένος χτυπούσε την πόρτα τους. (επίθετο)
 - δ. Το καλύτερο ήταν (το) να διαβάσω μεγαλόφωνα τους στίχους 205 ως 412 της ραψωδίας ω. (στην απρόσ. έκφραση το καλύτερο ήταν: πρόταση) (στο ρήμα διαβάσω εγώ: αντωνυμία)
- α. Οι ξένοι είναι αρκετά διαφορετικοί. (επίθετο)
 - β. Ο επισκέπτης πήγε μ' έναν άλλο οδηγό απ' τον παλιό δρόμο. (ουσιαστικό)
 - γ. Κάποιος χτυπούσε την πόρτα τους. (αντωνυμία)
 - δ. Το καλύτερο ήταν το τελευταίο. (επίθετο)
- Παράγραφος:** Το Μπλε Λιμανάκι

Προχωρήστε: υποκ.: εσείς / βρείτε: υποκ.: εσείς / αφήστε: υποκ.: εσείς / ξεκινήστε: υποκ.: εσείς / θα βρεθείτε: υποκ.: εσείς

Παράγραφος: Μονή Παναγίας

είναι: υποκ.: η εκκλησία / προσέξτε: υποκ.: εσείς
- α. Είναι αλήθεια ότι ήταν ένα πανέμορφο θέαμα.
 - β. Απαγορεύεται να ανάβετε φωτιές στο δάσος.

B2. Συμφωνία υποκειμένου – ρήματος

ΘΕΩΡΙΑ

- ♦ Το ρήμα συμφωνεί με το υποκείμενο σε πρόσωπο και αριθμό, π.χ.
Οι καθηγητές διδάσκουν με τη βοήθεια του διαδραστικού πίνακα.
- ♦ Όταν υπάρχουν πολλή υποκείμενα στην πρόταση και το ρήμα ακολουθεί, μπαίνει σε πληθυντικό αριθμό και στο επικρατέστερο πρό-

σωπο (το α' επικρατέστερο του β', το β' επικρατέστερο του γ'), π.χ. *Εσύ και ο Παύλος θα φύγετε γρηγορότερα από τη γιορτή.*

- ♦ Αν το ρήμα προηγείται και ακολουθούν τα υποκείμενα, τότε μπορεί να εκφέρεται σε ενικό αριθμό και στο πρόσωπο του πρώτου και πλησιέστερου υποκειμένου, π.χ. *Στο σπίτι έφτασα συγχρόνως εγώ, ο Μάνος και ο Κώστας.*
- ♦ Όταν το υποκείμενο είναι περιληπτικό όνομα (στον ενικό αριθμό), το ρήμα μπορεί να είναι σε πληθυντικό αριθμό, π.χ. *Μια ομάδα ανθρώπων μιλούσαν μεταξύ τους.*
- ♦ Όταν περισσότερα από ένα υποκείμενα συνδέονται με διαζευκτικό σύνδεσμο, τότε το ρήμα εκφέρεται σε ενικό αριθμό, π.χ. *Να σηκωθεί στον πίνακα η Άννα ή η Κατερίνα.*
- ♦ Όταν ένα υποκείμενο συνδέεται με άλλα πρόσωπα ή πράγματα, το ρήμα μπορεί να βρίσκεται σε πληθυντικό αριθμό, π.χ. *Ο γιος μου με τους φίλους μου πήγαν στην αγορά.*

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου

Ακούω και μιλώ [σελ. 16]

Εφόσον άλλαξαν το πρόσωπο και ο αριθμός του υποκειμένου, άλλαξαν το πρόσωπο και ο αριθμός του ρήματος, για να υπάρχει συμφωνία μεταξύ υποκειμένου και ρήματος.

Διαβάζω και γράφω [σελ. 17]

1. Ο Ερρίκος Σηλίμαν έφτασε λοιπόν στα χωράφια του Λαέρτη και κάθισε να ξεκουραστεί και να διαβάσει τη ραψωδία ω της Οδύσσειας.
Ο Ερρίκος Σηλίμαν και ο συνοδός του έφτασαν λοιπόν στα χωράφια του Λαέρτη και κάθισαν να ξεκουραστούν και να διαβάσουν τη ραψωδία ω της Οδύσσειας.
2. Εγώ καθαρίζω και ψιλοκόβω τις τομάτες. Προσθέτω αλάτι, πιπέρι, δυόσμο,

τα κρεμμύδια και την κανέλα και τα ζυμώνω όλη μαζί σε μια μεγάλη κούπα. Προσθέτω όσο αλεύρι χρειάζεται για να γίνει ένας ποητός πολύ μαλακός. Βάζω λάδι να κάψει στο τηγάνι και παίρνω μια κουταλιά από το μείγμα μου και το ρίχνω στο τηγάνι. Όταν οι κεφτέδες ψηθούν από τη μια μεριά, τους γυρνάω κι από την άλλη. Κατά προτίμηση, σερβίρονται ζεστοί. Στο μείγμα μπορώ να προσθέσω και λίγο τριμμένο τυρί φέτα για να γίνουν ακόμα πιο εύγευστοι.

Εσύ καθαρίζεις και ψιλοκόβεις τις τομάτες. Προσθέτεις αλάτι, πιπέρι, δυόσμο, τα κρεμμύδια και την κανέλα και τα ζυμώνεις όλη μαζί σε μια μεγάλη κούπα. Προσθέτεις όσο αλεύρι χρειάζεται για να γίνει ένας ποητός πολύ μαλακός. Βάζεις λάδι να κάψει στο τηγάνι και παίρνεις μια κουταλιά από το μείγμα σου και το ρίχνεις στο τηγάνι. Όταν οι κεφτέδες ψηθούν από τη μια μεριά, τους γυρνάς κι από την άλλη. Κατά προτίμηση, σερβίρονται ζεστοί. Στο μείγμα μπορείς να προσθέσεις και λίγο τριμμένο τυρί φέτα για να γίνουν ακόμα πιο εύγευστοι.

Εσύ και η μητέρα σου καθαρίζετε και ψιλοκόβετε τις τομάτες. Προσθέτετε αλάτι, πιπέρι, δυόσμο, τα κρεμμύδια και την κανέλα και τα ζυμώνετε όλη μαζί σε μια μεγάλη κούπα. Προσθέτετε όσο αλεύρι χρειάζεται για να γίνει ένας ποητός πολύ μαλακός. Βάζετε λάδι να κάψει στο τηγάνι και παίρνετε μια κουταλιά από το μείγμα σας και το ρίχνετε στο τηγάνι. Όταν οι κεφτέδες ψηθούν από τη μια μεριά, τους γυρνάτε κι από την άλλη. Κατά προτίμηση, σερβίρονται ζεστοί. Στο μείγμα μπορείτε να προσθέσετε και λίγο τριμμένο τυρί φέτα για να γίνουν ακόμα πιο εύγευστοι.

Οι μαγείρισσες καθαρίζουν και ψιλοκόβουν τις τομάτες. Προσθέτουν αλάτι, πιπέρι, δυόσμο, τα κρεμμύδια και την κανέλα και τα ζυμώνουν όλη μαζί σε μια μεγάλη κούπα. Προσθέτουν όσο αλεύρι χρειάζεται για να γίνει ένας ποητός πολύ μαλακός. Βάζουν λάδι να κάψει στο τηγάνι και παίρνουν μια κουταλιά από το μείγμα τους και το ρίχνουν στο τηγάνι. Όταν οι κεφτέδες ψηθούν από τη μια μεριά, τους γυρνούν κι από την άλλη. Κατά προτίμηση, σερβίρονται ζεστοί. Στο μείγμα μπορούν να προσθέσουν και λίγο τριμμένο τυρί φέτα για να γίνουν ακόμα πιο εύγευστοι.

- Το ρήμα κάθε φορά συμφωνεί με το υποκείμενό του σε πρόσωπο και αριθμό.

Γ. Σύνθεση με αχώριστα μόρια

ΘΕΩΡΙΑ

1. Λόγια αχώριστα μόρια

Τα λόγια αχώριστα μόρια είναι προθέσεις και άλλες άκλητες λέξεις της αρχαίας ελληνικής, που σήμερα δε χρησιμοποιούνται μόνες τους στον λόγο. Τα πιο συνηθισμένα λόγια αχώριστα μόρια και οι σημασίες τους είναι τα εξής:

αρχι- = 1. το επικεφαλής άτομο ανάμεσα σε άλλα της ίδιας επαγγελματικής κλίμακας, π.χ. *αρχίατρος*, *αρχισυντάκτης*, 2. το πρόσωπο που έχει στον μεγαλύτερο βαθμό την ιδιότητα που εκφράζει το β' συνθετικό, π.χ. *αρχικατάσκοπος*, *αρχιαπεργός*, 3. στον υπερθετικό βαθμό την αρνητική ιδιότητα που δηλώνει το β' συνθετικό, π.χ. *αρχικλέφτης*, *αρχιτεμπέλης*, 4. την έναρξη του χρόνου που δηλώνει το β' συνθετικό π.χ. *αρχιμηνιά*, *αρχιχρονιά*, 5. με τη σημασία του πρώτου, του παλιού, π.χ. *αρχέτυπο*, *αρχέγονος*

αμφι- = 1α. γύρω από, και από τις δύο πλευρές, π.χ. *αμφίκοιλος*, *αμφίκυρτος*, β. διπλή δυνατότητα, π.χ. *αμφίδρομος*, *αμφίβιο*, 2. για καταστάσεις που δεν είναι ξεκαθαρισμένο προς τα πού κλίνουν, π.χ. *αμφίβολος*, *αμφίρροπος*

ανα- = 1. δηλώνει τόπο με την έννοια του πάνω, π.χ. *άνοδος*, *ανάβαση*, 2. με επιτακτική σημασία, π.χ. *ανακράζω*, 3. με υποκοριστική σημασία, π.χ. *ανάλαφρος*, 4. επανάληψη, π.χ. *αναβαθμολογώ*, *αναδιανέμω*

δια- = 1α. κίνηση διαμέσου, από τη μια μεριά ως την άλλη, π.χ. *διάβαση*, *διαπερνώ*, β. κίνηση προς όλες τις κατευθύνσεις, π.χ. *διαλαλώ*, *διαχέω*, 2. δηλώνει ότι το προσδιοριζόμενο γίνεται μεταξύ αυτών που εκφράζει το β' συνθετικό, π.χ. *διαπροσωπικός*, *διακρατικός*, 3. σε ρήματα: α. μοιρασιά, π.χ. *διαμοιράζω*, *διανέμω*, β. ασυμφωνία, π.χ. *διαφέρω*, *διαφωνώ*, γ. ανταγωνισμό, π.χ. *διαγωνίζομαι*, *διαπηκνίζομαι*, δ. τρόπο εκτέλεσης μιας διαδικασίας, π.χ. *διαμορφώνω*, *διαπαιδαγωγώ*, 4. χρόνο

από την αρχή μέχρι το τέλος του διαστήματος που δηλώνεται από το β' συνθετικό, π.χ. *διανυκτερεύω, διατελώ, 5α.* με επιτατική σημασία, π.χ. *διακαής, διάφανος* / για την επιδίωξη του τέλειου αποτελέσματος, π.χ. *διακατέχομαι, διακωμωδώ, β.* με υποκοριστική λειτουργία, για να δείξει ότι αυτό που δηλώνει το β' συνθετικό γίνεται με δυσκολία, π.χ. *διαβλήπω, διαφαίνεται*

διχο- = δηλώνει τη διαίρεση σε δύο ίσα μέρη, π.χ. *διχοτόμος, διχογνωμία*

δυσ- = **1.** δηλώνει ότι το προσδιοριζόμενο δύσκολα μπορεί να δεχτεί την ενέργεια του β' συνθετικού, π.χ. *δυσεπίλητος, δυσανάγνωστος, 2.* προσδίδει στο β' συνθετικό την ιδιότητα του κακός, άσχημος, π.χ. *δύσμορφος, δύστυχος, 3.* αίρει τη σημασία του β' συνθετικού, π.χ. *δυσανάλογος, δυσαρμονικός*

εισ- = **1.** κίνηση ή ενέργεια προς τα μέσα ή προς το τέρμα, π.χ. *εισάγω, εισβάλλω, 2.* ενέργεια για έναν σκοπό, π.χ. *εισηγούμαι, εισπράττω*

εκ-, εξ- = **1.** αφαίρεση, π.χ. *εξαερισμός, 2.* απομάκρυνση από αυτό που δηλώνει το β' συνθετικό, π.χ. *εκθρόνιση, 3.* κίνηση προς τα έξω, π.χ. *εκτόξευση, έξοδος, 4.* μεταβολή του αντικειμένου σε αυτό που εκφράζει το β' συνθετικό, π.χ. *εξατμίζω, εκηλαϊκεύω, 5.* ως επιτατικό, π.χ. *έκπληκτος, εκμάθηση, 6.* ως στερητικό, π.χ. *έκτακτος, εκτονώνω*

εν- = **1.** μέσα ή ανάμεσα ή επάνω σε αυτό που εκφράζει το β' συνθετικό, π.χ. *εγκιβωτίζω, εντάσσω, ενθρονίζω, 2.* με τον τρόπο που εκφράζει το β' συνθετικό, π.χ. *έμμισθος, έμπρακτος, 3.* έχει αυτό που εκφράζει το β' συνθετικό, π.χ. *έγχορδος, έμπειρος, 4.* επιτατικά, π.χ. *έναστρος, εναγώνιος*

επι- = **1.** τόπο: επάνω ή το εξωτερικό στρώμα που εκφράζει το β' συνθετικό, π.χ. *επιτύμβιος, επικάλυψη, 2.* χρόνο: **α.** γι' αυτό που ακολουθεί ό,τι εκφράζει το β' συνθετικό, π.χ. *επίλογος, επίγονος, β.* για τη δήλωση διάρκειας όσης δηλώνει το β' συνθετικό, π.χ. *εφήμερος, 3.* ποσό: **α.** επιτατικά, π.χ. *επαυξάνω, επιταχύνω, β.* το τελευταίο στάδιο μιας διαδικασίας, π.χ. *επιλέγω, επισφραγίζω, 4.* σκοπό, αιτία, π.χ. *επιβλαβής, επί-*

δοξος, 5. τρόπο: **α.** εχθρική διάθεση, π.χ. *επιτίθεμαι/επιφέρω*, **β.** αμοιβαία σχέση, π.χ. *επικοινωνία*

ημι- = 1α. το ένα από τα δύο ίσα μέρη, π.χ. *ημισφαίριο, ημικύκλιο*, **β.** ότι η λέξη έχει σε μικρότερο βαθμό τα χαρακτηριστικά του β' συνθετικού, π.χ. *ημίθεος, ημίφως*, **2.** ότι στη λέξη δεν υπάρχουν όλα, αλλθά μερικά από τα χαρακτηριστικά του β' συνθετικού, π.χ. *ημιάγριος, ημιγλυκος*, **3.** σε επιστημονικούς όρους, π.χ. *ημικυτταρίνες, ημικρανία, ημιανάταση*

περι- = 1. γύρω, από όλες τις μεριές, π.χ. *περίμετρος, περιφράσσω*, **2.** κοντά, π.χ. *περίγειο, περιήλιο*, **3.** για κυκλική κίνηση, π.χ. *περιστρέφω, περιφέρω*, **4.** για κίνηση χωρίς συγκεκριμένη κατεύθυνση, π.χ. *περιπλανιέμαι, περιδιαβαίνω*, **5.** με τη σημασία του κρατώ μέσα, π.χ. *περιέχω, περιλαμβάνω*, **6.** σε επίθετα με επιτατική σημασία, π.χ. *περιζήτητος, περίτρανος*, **7.** για να δηλώσει φροντίδα σχετική με αυτό που εκφράζει το β' συνθετικό, π.χ. *περιποιούμαι, περισώζω*

συν- = 1. αυτό που δηλώνει το β' συνθετικό γίνεται με τη βοήθεια κάποιου, μαζί με κάποιο, π.χ. *συμπάσχω, συνοδηγός*, **2.** ένωση, π.χ. *συνομοσπονδία, σύνδεση, σύναψη*, **3.** συγκέντρωση, π.χ. *συμμαζεύω, συναγωγή*, **4.** ομοιότητα, π.χ. *συγγενής, συμμετρία*, **5.** επιτατικά, π.χ. *συντρίβω, συνταράσσω*

υπο- = 1α. κάτω από, π.χ. *υπέδαφος, υπόστρωμα*, **β.** το πρόσωπο που βρίσκεται κάτω από την εξουσία άλλου, καθώς και την εκτέλεση της ανάλογης πράξης, π.χ. *υπόδουλος, υποτάσσω*, **γ.** το πρόσωπο που βρίσκεται βαθμολογικά σε κατώτερη θέση, π.χ. *υποδιευθυντής, υφυπουργός*, **2.** δηλώνει ότι η ενέργεια που εκφράζει το β' συνθετικό γίνεται λίγο, κρυφά, παράνομα, π.χ. *υποδηλώνω, υποκινώ*, **3α.** σε μικρότερο βαθμό, π.χ. *υπολειπουργώ, υποσιτίζομαι*, **β.** υποδιαίρεση, π.χ. *υποκατάστημα, υποσύνολο*, **γ.** (ιατρ.) χαμηλότερες από το κανονικό τιμές, π.χ. *υπόταση, υπογλυκαιμία*, **δ.** το προσδιοριζόμενο έχει σε χαμηλότερο βαθμό τις ιδιότητες που δηλώνει το β' συνθετικό, π.χ. *υπόξινος, υπόλευκος*

2. Λαϊκά αχώριστα μόρια

α- = 1. το αντίθετο από αυτό που εκφράζει το β' συνθετικό, π.χ. *άκακος, αβέβαιος, αδυνατώ*, 2. την απουσία της κατάστασης που εκφράζει το β' συνθετικό, π.χ. *ανελευθερία, ανευθυνότητα*

ξε- = 1**α.** την αντίθετη ενέργεια από αυτή που εκφράζει το β' συνθετικό, π.χ. *ξεδιψώ, ξεκλειδώνω*, **β.** το τέλος της ενέργειας, κατάστασης, π.χ. *ξεμουδιάζω, ξεϊδρώνω*, **γ.** τη χρονική περίοδο, π.χ. *ξεκαλοκαιριάζω, ξενυχτώ*, **δ.** την αφαίρεση του αντικειμένου που δηλώνει το β' συνθετικό, π.χ. *ξεφλουδίζω, ξαρμυρίζω*, 2. **έξω**, π.χ. *ξεχειλίζω, ξεσπιτώνω*, 3. **με τη σημασία του εντελώς**, π.χ. *ξεκουφαίνω, ξετρελαίνω*, 4. **με τη σημασία του σιγά σιγά, κρυφά**, π.χ. *ξεγλιστρώ, ξεκλέβω*

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου

Ακούω και μιλώ [σελ. 17]

1. *ανακαλύψει* = ανα- + καλύπτω / *ξεκουραστώ* = ξε- + κουράζομαι
αναζητήσετε = ανα- + ζητώ / *υποδέχονταν* = υπο- + δέχομαι
ακατοίκητα = α- + κατοικώ
επιστροφής = επι- + στροφή
2. *ανακαλύπτω*: Η νέα λέξη έχει αντίθετη σημασία από το δεύτερο μέρος της, δηλ. το καλύπτω.
ξεκουράζομαι: Η νέα λέξη έχει αντίθετη σημασία από το δεύτερο μέρος της, δηλ. το κουράζομαι.
αναζητώ: Το μόριο έχει επιτατική σημασία.
υποδέχομαι: Το μόριο δίνει την ιδιαίτερη σημασία του «δέχομαι κάποιον στον χώρο μου».
ακατοίκητα: Η νέα λέξη έχει αντίθετη σημασία από το δεύτερο μέρος της, δηλ. το κατοικώ.
επιστροφή: Το μόριο δίνει την ιδιαίτερη σημασία του «πίσω».

Διαβάζω και γράφω [σελ. 19]

1. Πρόκειται για ένα γοντευτικό νησάκι στην περιοχή των Πρεσπών. Η πεζογέφυρα που κατασκευάστηκε καθιστά την **πρόσβαση** στο νησί έναν ευχάριστο περίπατο. Πριν από την πεζογέφυρα αφήστε το αυτοκίνητό σας, προσέχοντας να μη **διαταράξετε** την ηρεμία του **περιβάλλοντος** και πάντοτε σκεπτόμενοι ότι κάπου εκεί γύρω μπορεί να ζευγαρώνουν κάποια σπάνια είδη πουλιών. Μπορείτε να εφοδιαστείτε με νερό και ίσως κάποιο ελαφρύ γεύμα. Οι τοποθεσίες που θα δείτε **εμπνέουν** για ένα πικ νικ στα γρασίδια με καταπληκτική θέα. Σπουδαιότερο είναι να μην ξεχάσετε τη φωτογραφική σας μηχανή!

Καθώς προχωράτε στην πεζογέφυρα παρατηρήστε τους καθαμιώνες και, καθώς πλησιάζετε, το νοσοκομείο πουλιών. Στην είσοδο του νησιού υπάρχει **επεξηγηματικός** χάρτης για το πού μπορείτε να πάτε. Ακολουθήστε το μονοπάτι με τις άσπρες πέτρες. Οι λόφοι πράσινου καλύπτουν τη μια μεριά του λόφου, ενώ από την άλλη **ξεπροβάλλουν** τα χαλάσματα της Βασιλικής του Αγίου Αχιλλείου.

2. *δυσανάλογος* = αυτός που δε βρίσκεται σε αναλογία με κάτι άλλο / **δυσ-**: αίρει τη σημασία του β' συνθετικού

δυσάρεστος = αυτός που προκαλεί ενόχληση, απογοήτευση / **δυσ-**: άσχημος, κακός

διαγώνιος = πλάγιος, λοξός / **δια-**: κίνηση διαμέσου

διαβλέπω = διακρίνω κάτι προτού συμβεί, προβλέπω / **δια-**: με υποκοριστική λειτουργία, για να δείξει ότι αυτό που δηλώνει το β' συνθετικό γίνεται με δυσκολία

αρχιληστής = ο αρχηγός των ληστών / **αρχι-**: στον υπερθετικό βαθμό την αρνητική ιδιότητα που δηλώνει το β' συνθετικό της λέξης

αμφιταλαντεύομαι = δυσκολεύομαι να διαλέξω ανάμεσα σε δύο πράγματα / **αμφι-**: για καταστάσεις που δεν είναι καθαρό προς τα πού κλίνουν

επίγειος = αυτός που βρίσκεται πάνω στη γη / **επι-**: πάνω

ενήλικος = αυτός που έχει μπει στην ηλικία της ωριμότητας / **εν-**: μέσα σε αυτό που εκφράζει το β' συνθετικό

ημίθεος = ήρωας που ο ένας του γονιός ήταν θεός / **ημι-**: σε μικρότερο βαθμό τα χαρακτηριστικά του β' συνθετικού

υποκατάστημα = κατάστημα που εξαρτάται από κάποιο κεντρικό / **υπο-**
υποδιαίρεση

- Για την απάντηση βλ. Θεωρία, σελ. 17.

Δ. Τρόποι ανάπτυξης παραγράφου

Δ1. Τρόποι ανάπτυξης παραγράφου

ΘΕΩΡΙΑ

Μια παράγραφος μπορεί να αναπτυχθεί με τους εξής τρόπους:

- ♦ **Παρουσίαση παραδειγμάτων.** Στις λεπτομέρειες της παραγράφου παρουσιάζουμε παραδείγματα.
- ♦ **Σύγκριση-αντίθεση.** Συγκρίνουμε δύο πράγματα, καταστάσεις κτλ., παρουσιάζοντας με τη σειρά τις ομοιότητες και τις διαφορές τους.
- ♦ **Διαίρεση.** Παρουσιάζουμε μια έννοια, απαριθμώντας τα μέρη της, δηλαδή διαιρώντας την.
- ♦ **Αιτιολόγηση.** Στηρίζουμε μία θέση-πρόταση με αποδείξεις και επιχειρήματα.
- ♦ **Ορισμό.** Ορίζουμε μία έννοια, εντάσσοντάς τη στην κατηγορία στην οποία ανήκει και παρουσιάζοντας τις διαφορές της από τις άλλες που ανήκουν στην ίδια κατηγορία.
- ♦ **Αίτιο-Αποτέλεσμα.** Στη θεματική πρόταση διατυπώνουμε μια αιτία ενός φαινομένου, κατάστασης κτλ. και στις λεπτομέρειες αναπτύσσουμε τα αποτελέσματα που προκαλεί.
- ♦ **Αναλογία.** Στη θεματική περίοδο παρουσιάζουμε μια μεταφορά ή μια παρομοίωση όπου συσχετίζονται δύο καταστάσεις και τις αναλύουμε στις λεπτομέρειες.
- ♦ **Συνδυασμό τρόπων.** Συχνά συνδυάζουμε περισσότερους τρόπους ανάπτυξης παραγράφων, π.χ. παραδείγματα και αιτιολόγηση.

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου

Ακούω και μιλώ [σελ. 19]

1. Ο τρόπος ανάπτυξης της παραγράφου προαναγγέλλεται από τον συγγραφέα στην αρχή της παραγράφου, όπου γράφει ότι η φιλοξενία είναι μια αρετή των Ελλήνων από τότε που εμφανίστηκαν στην ιστορία. Άρα η ανάπτυξη της παραγράφου θα γίνει με στοιχεία-παραδείγματα από την ιστορία.
2. Οι Έλληνες έχουν μια χαρακτηριστική λέξη που περιγράφει θαυμάσια τη διάθεσή τους απέναντι στους ξένους: φιλοξενία. Η φιλοξενία είναι μια αρετή των Ελλήνων από τότε που εμφανίστηκαν στην ιστορία (α) Ήδη στα ομηρικά έπη περιγράφονται σκηνές πολύ εγκάρδιας φιλοξενίας, όπου ο ξένος επισκέπτης αντιμετωπίζεται ως ιερό πρόσωπο. (β) Οι θεοί των αρχαίων Ελλήνων –και ειδικά ο Δίας– πολύ συχνά έπαιρναν ανθρώπινη μορφή και εμφανίζονταν ως ξένοι στα σπίτια των ανθρώπων, για να τους βοηθήσουν σε διάφορα σημαντικά ζητήματα αληθιά και για προσωπικές τους υποθέσεις (κυρίως ερωτικές). (γ) Οι αρχαίοι Έλληνες, λοιπόν, κάθε φορά που ένας ξένος χτυπούσε την πόρτα τους, τον υποδέχονταν με τιμές και τον αντιμετώπιζαν ως ιερό πρόσωπο, έχοντας πάντα στον νου τους ότι μπορεί να είναι κάποιος θεός. Του έβαζαν να φάει, του γέμιζαν το ποτήρι με εκλεκτό κρασί, του έστρωναν να κοιμηθεί, και μόνο όταν είχε χορτάσει και είχε ξεκουραστεί έπαιρναν το θάρρος να τον ρωτήσουν ποιος είναι και από πού έρχεται.
3. Η δεύτερη παράγραφος παρουσιάζει κάτι διαφορετικό, τη σημερινή ελληνική πραγματικότητα.
 - Τα στοιχεία-παραδείγματα προέρχονται από τη σημερινή ζωή στις τουριστικές περιοχές.

Διαβάζω και γράφω [σελ. 20]

1. 1η ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ

Θεματική πρόταση: *Οι Έλληνες έχουν μια χαρακτηριστική λέξη που περιγράφει θαυμάσια τη διάθεσή τους απέναντι στους ξένους: φιλοξενία. Η φιλοξενία είναι μια αρετή των Ελλήνων από τότε που εμφανίστηκαν στην ιστορία.*

Λεπτομέρειες

- ♦ (από τον πολιτισμό – Όμηρος) Ήδη στα ομηρικά έπη περιγράφονται σκηνές πολύ εγκάρδιας φιλοξενίας, όπου ο ξένος επισκέπτης αντιμετωπίζεται ως ιερό πρόσωπο.
- ♦ (από τον χώρο των θεών) Οι θεοί των αρχαίων Ελλήνων –και ειδικά ο Δίας– πολύ συχνά έπαιρναν ανθρώπινη μορφή και εμφανίζονταν ως ξένοι στα σπίτια των ανθρώπων, για να τους βοηθήσουν σε διάφορα σημαντικά ζητήματα αλλή και για προσωπικές τους υποθέσεις (κυρίως ερωτικές).
- ♦ (από τον χώρο των ανθρώπων) Οι αρχαίοι Έλληνες, λοιπόν, κάθε φορά που ένας ξένος χτυπούσε την πόρτα τους, τον υποδέχονταν με τιμές και τον αντιμετώπιζαν ως ιερό πρόσωπο, έχοντας πάντα στον νου τους ότι μπορεί να είναι κάποιος θεός. Του έβαζαν να φάει, του γέμιζαν το ποτήρι με εκλεκτό κρασί, του έστρωναν να κοιμηθεί, και μόνο όταν είχε χορτάσει και είχε ξεκουραστεί έπαιρναν το θάρρος να τον ρωτήσουν ποιος είναι και από πού έρχεται.

2η ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ

Θεματική πρόταση: Οι σημερινοί Έλληνες είναι αρκετά διαφορετικοί.

Λεπτομέρειες

- ♦ (παραδείγματα – τύποι ανθρώπων 1) Πολλοί από αυτούς που ζουν και εργάζονται στις τουριστικές περιοχές, αν και περηφανεύονται για την καταγωγή τους, αγνοούν παντελώς το νόημα της λέξης φιλοξενία.
- ♦ (παραδείγματα – τύποι ανθρώπων 2) Ξανθές τουρίστριες που βρήκαν τον τρόπο για δωρεάν ή και κερδοφόρες διακοπές σάς σερβίρουν μη ελληνικά ποτά ενώ εσείς απολαμβάνετε ξένη μουσική παρέα με δεκάδες άλλους ξένους. Ξένοι σερβιτόροι σάς δίνουν ξενόγλωσσα μενού για να παραγγείλετε ξένες σπεσιαλιτέ.
- ♦ (παραδείγματα – τύποι ανθρώπων 3) Ξένες ρεσεψιονίστ σάς εξυπηρετούν μιλώνοντας τη δική τους γλώσσα, για να έχετε μια αξέχαστη διαμονή σε ένα περιβάλλον που δεν έχει καμιά σχέση με την πατρίδα μας.
- ♦ (παραδείγματα – γεγονός) Και ίσως κάποια αφίσα στον τοίχο του δωματίου

σας, με κάποια ερμηική ακρογιαλιά από αυτές που δεν ξέρει κανείς να σας πει πού ακριβώς είναι, να σας θυμίζει με ένα τεράστιο GREECE τη χώρα στην οποία κάνετε διακοπές.

2. 1η ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ

Θεματική πρόταση: *Η περιοχή μας (η πόλη μας) ήταν κέντρο πολιτισμού και δημιουργίας στο παρελθόν.*

Λεπτομέρειες: (α) Το κάστρο της πόλης μας, των Ιωαννίνων, με τα παραδοσιακά κτίριά του, καθώς και το νησάκι της λίμνης, με τη Μονή του Αγίου Νικολάου, κτισμένη το 1292, αποδεικνύουν τη μακραίωνη ιστορία της. (β) Δεν ονομάστηκε τυχαία «πόλη των γραμμάτων και των τεχνών», εδώ αναπτύχθηκε για αιώνες έντονη πολιτιστική δραστηριότητα. Κατά την Τουρκοκρατία λειτούργούσαν σχολές που συγκέντρωναν πλήθος μαθητών. (γ) Αλλά και στον βιοτεχνικό και εμπορικό τομέα οι Γιαννιώτες, οι Ηπειρώτες γενικότερα, είχαν επιδοθεί με μεγάλη επιτυχία και ταξίδευαν σε όλες τις βαλκανικές και κεντροευρωπαϊκές περιοχές, αυξάνοντας τον πλούτο της πόλης. (δ) Τα μουσεία της πόλης, το Βυζαντινό, το Αρχαιολογικό, το μουσείο κέρινων ομοιωμάτων του Βρέλλην, η Λαογραφική συλλογή της Εταιρείας Ηπειρωτικών Μελετών αλλά και η Βιβλιοθήκη και η Πινακοθήκη διασώζουν την πλούσια πολιτιστική μας κληρονομιά.

Κατακλείδα: Δε χρειάζεται.

2η ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ

Θεματική πρόταση: *Πολλά ευχάριστα γεγονότα συνέβησαν στην πρόσφατη εκδρομή του σχολείου μας.*

Λεπτομέρειες: (α) Πρώτα απ' όλα, μόλις μπήκαμε στο λεωφορείο, ο καθηγητής που μας συνόδευε μας έβαλε να παίξουμε ένα παιχνίδι λέξεων, χρησιμοποιώντας το μικρόφωνο του λεωφορείου, με αποτέλεσμα σε όλη τη διαδρομή να περάσουμε υπέροχα. (β) Όταν φτάσαμε στον προορισμό μας, στην έκθεση ζωγραφικής, μείναμε όλοι άφωνοι αντικρίζοντας την ομορφιά των έργων και ευχαριστηθήκαμε πολύ ακούγοντας την ενημέ-

ρωση του ξεναγού. (γ) Η εκδρομή έκλεισε ακόμα πιο ευχάριστα από ό,τι άρχισε, αφού μετά την έκθεση ζωγραφικής πήγαμε σε ένα πάρκο, όπου μπορέσαμε να παίξουμε και να τρέξουμε όσο θέλαμε.

Κατακλείδα: Ήταν, λοιπόν, μια διασκεδαστική εκδρομή.

Δ2. Άλλοι τρόποι ανάπτυξης παραγράφου

Σύγκριση – Αντίθεση – Διαίρεση – Αιτιολόγηση – Ορισμός – Συνδυασμός τρόπων ανάπτυξης

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου

Ακούω και μιλώ [σελ. 23]

1. Ο Αστερίξ και ο Οβελίξ είναι Γαλάτες και ζουν μαζί τις περιπέτειές τους. Έχουν και οι δύο υπεράνθρωπη δύναμη χάρη στον μαγικό ζωμό του Δρυΐδη Πανοραμίξ, μόνο που του Οβελίξ η δύναμη είναι μόνιμη, επειδή είχε βουτήξει στη μαρμίτα με τον μαγικό ζωμό, όταν ήταν μικρός. Ο Αστερίξ είναι μικρόσωμος πολεμιστής, αθλά με κοφτερό μυαλό και παμπόνηρος, στον οποίο αναθέτουν όλες τις επικίνδυνες αποστολές, για τις οποίες συνήθως καταστρώνει και το σχέδιο δράσης, σε αντίθεση με τον φίλο του τον Οβελίξ, ο οποίος είναι μεγάλων σωματικών διαστάσεων, προμηθευτής μενίρ και δεν καταλαβαίνει πάντοτε τι ακριβώς συμβαίνει.
2. Ο συντάκτης του κειμένου 8 στις λεπτομέρειες της παραγράφου παρουσιάζει τρεις εναλλακτικές προτάσεις διαμονής σε ξενοδοχεία που στεγάζονται σε ιστορικά κτίρια (απλό γιαννιώτικο σπίτι – πέτρινο εβραϊκό σπίτι του 20^{ου} αι. – παλιό κτίριο του 18^{ου} αι.). Άρα αναλύει τις λεπτομέρειες με διαίρεση.
3. Αξίζει τον κόπο να γνωρίσει κανείς το ράφτινγκ, γιατί είναι ένας ιδανικός τρόπος να πλησιάσει την ομορφιά της φύσης, καθώς προσφέρει πρόσβαση σε υδάτινα τοπία που δεν μπορεί να προσεγγίσει κανείς με κανέναν άλλο τρόπο. Αυξάνει επίσης την έκκριση της αδρεναλίνης και δημιουργεί πνεύμα ομαδικότητας. Επιπλέον, είναι μια ήπια δραστηριότητα, την οποία μπορούν να δοκιμάσουν παιδιά και μεγάλοι, με την προϋπόθεση να βρί-

σκονται σε καλή φυσική κατάσταση, να ξέρουν κοιλύμπι, να σέβονται τη δύναμη του νερού και να ακολουθούν τις οδηγίες του συνοδού.

4. Οι άληλοι τομείς στους οποίους ο συγγραφέας προσπαθεί να επεκτείνει τον όρο «πολιτισμός» είναι η επικοινωνία, οι αξίες, οι πεποιθήσεις, οι κανόνες συμπεριφοράς, καθώς και οι κοινωνικές δομές και οι κοινωνικοί θεσμοί.

Διαβάζω και γράφω [σελ. 23]

1. Ο Αστερίξ και ο Οβελίξ είναι Γαλάτες και ζουν μαζί τις περιπέτειές τους. Έχουν και οι δύο υπεράνθρωπη δύναμη χάρη στον μαγικό ζωμό του Δρυΐδη Πανοραμίξ. Ωστόσο, του Οβελίξ η δύναμη είναι μόνιμη, επειδή είχε βουτήξει στη μαρμίτα με τον μαγικό ζωμό, όταν ήταν μικρός. Ο Αστερίξ είναι μικρόσωμος σε αντίθεση με τον φίλο του τον Οβελίξ, ο οποίος είναι μεγάλων σωματικών διαστάσεων. Ασκούν και διαφορετικό επάγγελμα. Ο Αστερίξ είναι πολεμιστής, ενώ ο Οβελίξ προμηθευτής μενίρ. Τέλος, μια σημαντική διαφορά τους είναι ότι ο Αστερίξ έχει κοφτερό μυαλό και είναι παμπόνηρος, γι' αυτό του αναθέτουν όλες τις επικίνδυνες αποστολές, για τις οποίες συνήθως καταστρώνει και το σχέδιο δράσης, ενώ ο Οβελίξ, παρότι ακολουθεί τον φίλο του στις περιπέτειές του, δεν καταλαβαίνει πάντοτε τι ακριβώς συμβαίνει.

• Αριστείδης – Θεμιστοκλής

Ο Αριστείδης και ο Θεμιστοκλής κυριάρχησαν στην πολιτική σκηνή της Αθήνας στις αρχές του 5^{ου} αι. π.Χ. Και οι δύο ενδιαφέρονταν για το μεγαλείο της πόλης τους, αλλά είχαν εντελώς διαφορετική αντίληψη για το πώς θα το πετύχουν, αφού ανήκαν σε διαφορετικές πολιτικές παρατάξεις. Ο Θεμιστοκλής, αρχηγός της δημοκρατικής παράταξης, συνέλαβε το σχέδιο ανάπτυξης της ναυτικής δύναμης της Αθήνας, στο οποίο αντιτάχθηκε ο Αριστείδης, αρχηγός της αριστοκρατικής παράταξης και εχθρός των μεταρρυθμίσεων. Αλλά και ως προσωπικότητες ήταν εντελώς διαφορετικοί. Ο Αριστείδης ήταν συντηρητικός από τη φύση του, άνθρωπος του καθήκοντος και γνωστός για την τιμιότητα και τη δίκαιη κρίση του· έμεινε άληλωσε γνωστός στην Ιστορία ως «Αριστείδης ο δίκαιος». Από την άληλη, ο

Θεμιστοκλής, ευφυής, διέθετε εξαιρετική στρατηγική ικανότητα και εντυπωσιακή διορατικότητα. Ήταν άνθρωπος της δράσης και των άμεσων αποφάσεων και σ' αυτόν οφείλεται η νίκη των Ελλήνων στη Σαλαμίνα. Συμπεραίνουμε, λοιπόν, ότι η προσφορά και των δύο στην Αθήνα ήταν σημαντική αν και –και αυτό αποτελεί την τελευταία ομοιότητα της πορείας τους– και οι δύο εξορίστηκαν από τους συμπολίτες τους σε διαφορετική χρονική στιγμή.

2. Τα αξιοθέατα που παρουσιάζει ο τόπος μου, η Αθήνα, για έναν επισκέπτη είναι πολλά και τόσο διαφορετικά, ώστε καλύπτουν όλη τα ενδιαφέροντα: ιστορικό παρελθόν, φυσικές ομορφιές, σύγχρονη εμπορική ζωή. Μπορεί κανείς να επισκεφθεί την Ακρόπολη, την αρχαία Αγορά, το Εθνικό Αρχαιολογικό μουσείο ή άλλα μουσεία. Αν προτιμά πάλι να δει νεότερα κτίρια, μπορεί να κάνει μια βόλτα στους κεντρικούς δρόμους, για να θαυμάσει τα κτίρια του Πανεπιστημίου, της Βιβλιοθήκης και της Πινακοθήκης. Όποιος θέλει να κάνει τις αγορές του, θα βρει άφθονες ευκαιρίες σε μεγάλα και πολλά καταστήματα που πουλάνε τα πάντα. Τέλος, θα ικανοποιηθεί και αυτός που θα διαλέξει να κάνει έναν περίπατο στην Πάρνηθα ή να επισκεφθεί τις παραλίες λίγο πιο έξω από την Αθήνα, για να απολαύσει το φαγητό του στην ακροθαλασσιά.
3. Το άθλημα που προτιμώ είναι η κολύμβηση. Πρώτα απ' όλα, μου προσφέρει την επαφή με το νερό, που μου αρέσει πολύ. Οι κινήσεις μέσα στο νερό είναι εύκολες και δεν ιδρώνω ούτε διατρέχω κίνδυνο τραυματισμού, όπως συμβαίνει σε άλλα αθλήματα. Έπειτα, με την κολύμβηση γυμνάζεται αρμονικά όλο το σώμα, με αποτέλεσμα να γίνεται καλοσχηματισμένο και υγιές. Για όλους αυτούς τους λόγους, προτιμώ την κολύμβηση από όλα τα αθλήματα.

Ε. Λεξιλόγιο

Θεματικό λεξιλόγιο: «Ταξίδια»

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	ΠΡΟΣΩΠΑ	ΕΠΙΘΕΤΑ / ΦΡΑΣΕΙΣ
ταξίδι εκδρομή, περιήγηση, περίπατος, περιδιάβαση, περιπλάνηση, πορεία, οδοιπορία, επίσκεψη, μετάβαση, αναχώρηση, επιστροφή, επάνοδος, εξόρμηση, αναψυχή, ανάπαυ- λη, διασκέδαση, προορισμός	ταξιδιωτικός πράκτορας, ταξιδιώτης, τουρίστας, εκδρομέας, περιηγητής, οδοιπόρος, επισκέπτης, ξένος, φιλοξενούμενος, ντόπιος, επιχειρηματίας	εσωτερικός / εξωτερικός τουρισμός, κοσμογυρι- σμένος, φιλοξενούμενος, απόμερος, απόκρημνος, απροσπέλαστος ταξιδεύω, περιπλανώμαι, εξερευνώ, εξορμώ, μεταβαίνω, περιηγούμαι, επισκέπτομαι, περιοδεύω
διαμονή ξενοδοχείο, ξενοδοχειακή μονάδα, πανσιόν, κατάλυμα, ξενώνας, παραμονή	ξενοδόχος, ξεναγός, πανδοχέας, συνοδός, σερβιτόρος, ρεσεψιο- νίστ, μπάρμαν	φιλόξενος, αφιλόξενος διαμένω, φιλοξενούμαι, διασκεδάζω, απολαμβάνω
θαλάσσια συγκοινωνία πλοίο, καράβι, σκάφος, κρουαζιερόπλοιο, ιστιοφόρο, καΐκι, θαλαμνηγός, πορεία, ρότα, αποβάθρα, προκυμαία	ναύτης, καπετάνιος, λοστρόμος, πλοίαρχος, πλήρωμα, επιβάτες	επιβατικό, καλοτάξιδο αποπλέω, πλέω, προσεγγίζω, αηλιάζω ρότα, πλοηγώ, αγκυροβολώ, αράζω
οδικό δίκτυο αρτηρία, λεωφόρος, δρόμος, αυτοκινητόδρομος, αυτοκίνητο, αμάξι, λεωφορείο, πούλημαν, ταξί, ποδήλατο, πορεία	οδηγός, σωφέρ, συνοδηγός, εισπράκτορας, ελεγκτής, επιβατικό κοινό	πλητύς, ευρύχωρος, χερσαίος ικανός, έμπειρος, προσεκτικός αγοραίο αναχωρώ, φτάνω
σιδηροδρομικό δίκτυο σταθμός, γραμμή, τρένο, αμαξοστοιχία, συρμός, ταχεία, εξπρές, βαγόνι, κλινάμαξα, ατμομηχανή, μετρό, σιδηρόδρομος, αποβάθρα	μηχανοδηγός, ελεγκτής, επιβάτες	έμπειρος, ικανός σύγχρονο, ταχύτατο, υπέργειο, υπόγειο, πολυτελές

ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	ΠΡΟΣΩΠΑ	ΕΠΙΘΕΤΑ / ΦΡΑΣΕΙΣ
εναέρια συγκοινωνία αεροδρόμιο, αερολιμένας, αεροδιάδρομος, πύργος ελέγχου, φώτα προσγείωσης, πτήση, πτήση τσάρτερ (= πτήση προπληρωμένη από γραφείο ταξιδιών με συγκεκριμένο προορισμό)	κυβερνήτης, συγκυβερνήτης, πιλότος, αεροσυνοδός, φροντιστής, μηχανικός, πλήρωμα, επιβάτες	αεριοθούμενο, δικινητήριο, τετρακινητήριο, σύγχρονο ασφαλής, βραδινή, ομαλή έχει καθυστέρηση, ματαιώθηκε

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου

1.	ΧΕΡΣΑΙΑ ΤΑΞΙΔΙΑ	ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΤΑΞΙΔΙΑ	ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΑ ΤΑΞΙΔΙΑ
	εκτροχιάζομαι	αποπλέω	απογειώνομαι
	μηχανοδηγός	αγκυροβολώ	αερολιμένας
	οδικό δίκτυο	πλήρωμα	προσθαλασσωνομαι
	αμαξοστοιχία	ιπτάμενο δελφίνι	προσγείωση
	σταθμάρχης	ατμοπλοϊκός	πιλότος
	οδικός	αναχώρηση	πλήρωμα
	αναχώρηση	επιστροφή	αεροπορικώς
	επιστροφή	άγωνα γραμμή	αναχώρηση
	αποβάθρα	αποβάθρα	επιστροφή
	τουρίστας	τουρίστας	αεροσυνοδός
	κλινάμαξα	καμαρότος	τουρίστας
	βαγόνι	θαλαμνός	κυβερνήτης
		πλοιοκτήτης	πύργος ελέγχου
		υποπλοίαρχος	συνοδός εδάφους
		πληογώ	πληογώ
		πλοίαρχος	αεροδιάδρομος
		προκυμαία	

2. **επιφυλακή** (επιφυλάσσω = επι- + φυλάσσω) / **σκοπός**
εκδρομή (εκδράμω = εκ- + δράμω) / **προς τα έξω**
εξερευνήσουν [εξ- (εκ)- + ερευνώ] / **επιτατικό**
δύσκολες [δυσ- + κόλον (αρχ.) = τροφή]
περιοχές (περιέχω = περι- + έχω) / **μέσα**
περιβάλλον (περιβάλλω = περι- + βάλλω) / **γύρω**
ξεκινήσαμε (ξε- + κινώ) / **έξω**
επιβίωση (επιβιώνω = επι- + βιώνω) / **σκοπός**
ανάμεσα (ανα- + μέσα) / **μεταξύ**
είσοδο (εις + οδός) / **μέσα**
υπόλοιπος (υπο- + λοιπός) / **σε μικρότερο βαθμό**
δυσπιστία (δυσ- + πίστη) / **δύσκολο**
εύκολα [εύκολος = ευ + κόλον (αρχ. = τροφή)]
προχωρούσαμε (προ + χωρώ) / **προς τα εμπρός**
επιστροφής (επιστρέφω επι- + στρέφω) / **πίσω**

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Με έντονα γράμματα δίνεται η σημασία κάθε μορίου. Μερικές φορές το μόριο δεν προσδίδει κάποια συγκεκριμένη σημασία στη λέξη.

3. **Ξένες λέξεις:** μενού, σπεςιαλιτέ, ρεσεψιονίστ, GREECE καρτ ποστάλ (κείμε. 3) / prive, Kilindra (κείμε. 4) / ράφτινγκ (κείμε. 9)
 Άλλες λέξεις: κουβέρ, γκαρσόν, μπαρ, μπάρμαν, ρέστοραν, πάρτι, ορντέβρ, χάμπουργκερ, κλαμπ
4. **Ουσιαστικά:** (κείμε. 1) βοριάδες, εποχή, ξηρασίας, αέρηδες, περιοχή, δάσος, δρυμού, εκδρομή, δάσος, περιβάλλον, φύση, ήλιος, το φρύδι του βουνού, φυτά, το θαύμα της φωτοσύνθεσης, ζώα, πουλιά, μέλισσες, πεταλούδες, επιβίωση, δρόμο, φαράγγι, περπάτημα, είσοδος, άκρη, τα σημεία του ορίζοντα, πυξίδα, φλούδα, της λεύκας, πλευρά, κορμός, σημάδι, επιστροφής, σημείο, κορφές, κληριά, δυσκολία, κοιλάδα (κείμε. 4) ομορφιά, λιχουδιές, θέα, καμπαναριό, κάστρο, εικόνες, μπάνιο, νερά, αποχρώσεις, νησιά, σπήλαιο, σταλαχτίτες, γλυκά, παγωτό, καλοκαίρι, χορούς, φορεσιές, ηαογραφία, έθιμα, σούρουπο, χωματόδρομο, μέσα, ποδαρόδρομο, όνειρο, στάση, λεωφορείο, όχημα, κατάβαση, πλά-

κες, αμμουδιά, μαγεία, μουσείο, ευρήματα, ενδιαφέρον, προορισμούς, σκάλα, εκκλησία, τεχνοτροπίας, αγιογράφηση, δάπεδο

Επίθετα: (κείμ. 1) εθνικού, μεγάλη, δύσκολη, φυσικό, σκληρή, άγρια, υπόλοιπος, λείος, (κείμ. 4) ντόπιες, μοναδικά, σπάνια, υπέροχες, βυζαντινές, ακατοίκητα, γλυκά, παραδοσιακούς, πλούσιος, ξύλινη, μεταφορικά, σμαραγδένια, πεντακάθαρα, μαγευτικά, καταπράσινα, αρχαιολογικό, αρχαία, ιστορικό, θαλασσινούς, αξιόλογη, εμπορική, παλιά, μαρμάρينو, καταπληκτική, λαϊκού

Οικογένειες λέξεων:

δάσος: δασικός, δασώδης, δασωμένος, αναδασώνω, πευκόδασος, δασάρχης, δασολόγος, δασοπονία, δασοπροστασία, δασοφυροσβέστης

φύση: φυσικός, φυσιολάτρης, φυσιολογικός, γεωφυσικός, μεταφυσική, φυσιατρική, φυσιογνωμία, ψυχοφυσιολογία, αφύσικος

νησί: νησίδα, νησιώτικος, ξερονήσι, νησιώτης, ερημονήσι, βραχονήσι, χερσόνησος, μεγαλήνησος, Κυκλαδονήσια, Πριγκιπονήσια

μαγεία: μαγευτικός, μαγεύω, μάγεμα, μάγος, μάγια, μαγεύτρα, μαγικός, μάγιστρος

σπάνιος: σπανιότητα, σπανίζω, σπανίως

θαλασσινός: θάλασσα, θαλάσσιος, θαλασσώνω, προσθαλασσώνομαι, υποθαλάσσιος, θαλασσόλυκος, θαλασσοταραχή, θαλασσοκρατορία, θαλασσοδέρνω, θαλασσογραφία

καταπληκτικός: κατάπληξη, καταπλήσσω, κατάπληκτος, αποπληξία, διαπληκτίζομαι, έκπληξη, ηλεκτροπληξία, κεραυνόπληκτος, πλήττω, πλήγμα

Στ. Δραστηριότητες παραγωγής λόγου

Πληροφορίες για το θέμα της ενότητας

Τα οφέλη των ταξιδιών για τον ταξιδιώτη

1. Τα ταξίδια είναι ένα διάλειμμα στην καθημερινότητα και βοηθούν τον άνθρωπο να ξεφύγει, έστω και για περιορισμένο διάστημα, από το άγχος, την ανησυχία και τη ρουτίνα.

2. Είναι διασκεδαστικά, γιατί στα μέρη που κάποιος επισκέπτεται δοκιμάζει νέα πράγματα και ικανοποιεί τις αισθήσεις του.
3. Αναπτύσσουν τη φαντασία και το αίσθημα της περιπέτειας, καθώς κρύβουν εκπλήξεις, και ικανοποιούν τη διάθεση εξερεύνησης.
4. Διευρύνουν τους ορίζοντες του ανθρώπου και καλλιεργούν μια άλλη οπτική για τα πράγματα, προσφέροντας επαφή με διαφορετικούς ανθρώπους, παράξενα ήθη και έθιμα.
5. Με τα ταξίδια βελτιώνονται οι κοινωνικές δεξιότητες. Η επαφή με άγνωστους ανθρώπους κάνει τον ταξιδιώτη να μάθει να επικοινωνεί αποτελεσματικότερα με τους γύρω του.
6. Τα ταξίδια κάνουν τον ταξιδιώτη πιο οργανωτικό, προνοητικό και υπομονετικό. Η αναμονή σε αεροδρόμια, λιμάνια και σταθμούς, σε ουρές μουσείων ή σε αρχαιολογικούς χώρους και γενικά σε χώρους όπου υπάρχει πολύς κόσμος, εξασκεί την υπομονή του και τον αναγκάζει να βρει δημιουργικούς τρόπους να περάσει την ώρα του.
7. Ο ταξιδιώτης βρίσκεται διαρκώς σε κίνηση και έτσι βελτιώνει τη φυσική του κατάσταση, είτε περπατώντας είτε ανεβαίνοντας σε ένα βουνό είτε κολυμπώντας στη θάλασσα.
8. Το ταξίδι προσφέρει εμπειρίες, άρα ολοκληρώνει τον ταξιδιώτη ως άνθρωπο.

Συνέπειες του τουρισμού για τον τόπο

Θετικές

Οικονομικές και κοινωνικές

1. Μείωση της ανεργίας, με την προσφορά πολλών θέσεων εργασίας στις τουριστικές περιοχές.
2. Ανάπτυξη έργων υποδομής (π.χ. δρόμοι, λιμάνια, αεροδρόμια) και βελτίωση των υπηρεσιών (π.χ. τράπεζες, μεταφορές), για την εξυπηρέτηση των τουριστών.
3. Άνοδος του βιοτικού επιπέδου και βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων των τουριστικών περιοχών, λόγω της εισροής χρήματος στην περιοχή.

4. Μείωση του φαινομένου της εσωτερικής μετανάστευσης, αφού οι κάτοικοι της επαρχίας μπορούν να δουλέψουν στον τόπο τους και δεν κατευθύνονται στα αστικά κέντρα σε αναζήτηση εργασίας.
5. Μείωση του ρατσισμού. Η επαφή με ανθρώπους από άλλες χώρες και πολιτισμούς καλλιεργεί τη διαλλιακτικότητα και εξαλείφει τις προκαταλήψεις.

Πολιτιστικές

1. Αποκατάσταση και ανάδειξη πολιτιστικών στοιχείων, π.χ. διατήρηση παραδοσιακών κτισμάτων, αναβίωση και προβολή εθίμων με τη διοργάνωση εκδηλώσεων (μουσικών, χορευτικών, μαγειρικής κτλ.)
2. Προβολή του ελληνικού πολιτισμού σε όλο τον κόσμο.
3. Αλληλεπίδραση του ελληνικού πολιτισμού με τους πολιτισμούς των τουριστών.

Αρνητικές

Οικονομικές και κοινωνικές

1. Υψηλό κόστος ζωής σε κάποιους δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς.
2. Επιδίωξη εύκολου κέρδους από κάποιους επαγγελματίες και φαινόμενα αισχροκέρδειας.
3. Εγκατάλειψη στις τουριστικές περιοχές παραδοσιακών επαγγελμάτων του αγροτικού τομέα και μείωση της αγροτικής παραγωγής.
4. Τα τουριστικά επαγγέλματα χαρακτηρίζονται από εποχικότητα και αβεβαιότητα, καθώς ο τουρισμός εξαρτάται από πολλούς διεθνείς παράγοντες.

Πολιτιστικές

1. Αλλοίωση του τοπικού χαρακτήρα των οικισμών, καθώς πολλές φορές η δημιουργία τουριστικών εγκαταστάσεων και υποδομών για να εξυπηρετηθούν οι τουρίστες γίνεται άναρχα.
2. Εμπορευματοποίηση των παραδόσεων και απομάκρυνση από τον εθνικό πολιτισμό.

3. Μιμητισμός του ξένου τρόπου ζωής και ξενομανία.

Οικολογικές

1. Αλλοίωση του φυσικού περιβάλλοντος, λόγω της άναρχης δόμησης.
2. Ρύπανση των ακτών και παραγωγή μεγάλου όγκου απορριμμάτων στις τουριστικές περιοχές.

Απαντήσεις στις ασκήσεις του σχολικού βιβλίου

Ακούω και μιλώ [σελ. 25]

1. Το καλοκαίρι επισκέφθηκα ένα νησί του Αιγαίου. Με την άφιξή μας στο νημάνι εντυπωσιάστηκα από την ομορφιά του· πανέμορφη η Χώρα και ακόμα πιο ωραίες οι παραλίες. Χαιρόμουν να κάνω μπάνιο και να παίζω στην άμμο. Κρίμα όμως που πολλή από αυτές ήταν κατειλημμένες από ομπρέλλες και ξαπλώστρες, οι οποίες, εκτός του ότι ήταν πολύ ακριβές, περιόριζαν τον χώρο που χρειάζεται κανείς για να απολαύσει την παραλία.

Το δωμάτιο που είχαμε νοικιάσει ήταν άνετο, με μια μεγάλη βεράντα, όπου παίρναμε το πρωινό μας απολαμβάνοντας τη μαγευτική θέα. Μετά τις πρώτες μέρες όμως έπιασε ένας «τρελός» αέρας, με αποτέλεσμα όχι μόνο στη βεράντα να μην μπορούμε να κάτσουμε, αλλά και πουθενά έξω να μην μπορούμε να σταθούμε για πολύ.

Το πιο ευχάριστο και εντυπωσιακό όμως ήταν η ευγένεια και η φιλοξενία των ανθρώπων, οι οποίοι ήταν πάντα πρόθυμοι να μας εξυπηρετήσουν, αν χρειαζόμασταν κάτι. Η ιδιοκτήτρια, για παράδειγμα, του δωματίου που μέναμε μας έφερνε κάθε μέρα και κάτι, σύμφωνα από τη συκιά της, αυγά από το κοτέτσι της, γλυκά που είχε φτιάξει μόνη της. Αλλά δεν ίσχυε το ίδιο για όλους. Συναντήσαμε σε ένα εστιατόριο αγενείς και απότομους σερβιτόρους, που μας έκαναν να αισθανόμαστε ανεπιθύμητοι· ευτυχώς ήταν η εξαίρεση ανάμεσα στους ανθρώπους του νησιού.

Οι εντυπώσεις μου από το νησί σίγουρα θα ήταν οι καλύτερες, αν δεν υπήρχαν και όλα αυτά τα αρνητικά στοιχεία που περιέγραψα.

2. Η Κέρκυρα θα διαπιστώσεις ότι είναι μια από τις πιο γοητευτικές πόλεις της Ελλάδας, γεμάτη ζωντάνια και ποικιλία. Για αρχή, σου προτείνω να επισκεφτείς το Παλιό Φρούριο ή Φορτέτσα, που χωρίζεται από τη στεριά με μια μεγάλη τάφρο, επειδή προσφέρει υπέροχη θέα της πόλης. Από εκεί, μια βόλτα στον ανοιχτό χώρο μπροστά του, στη Σπιανάδα, είναι απολαυστική, αν μάλιστα καταλήξει στο περίφημο «Λιστόν», μια τοξωτή στοά με καφενεία και εστιατόρια, που αποτελεί και το κέντρο της κοινωνικής ζωής της Κέρκυρας. Αφού απολαύσεις τον καφέ σου, μην ξεχάσεις να επισκεφτείς στα βόρεια της Σπιανάδας το Ανάκτορο των Αγίων Μιχαήλ και Γεωργίου, επειδή στεγάζει το μοναδικό σήμερα στην Ελλάδα Μουσείο Ασιατικής Τέχνης. Θα συνεχίσεις, μπαίνοντας στη συνοικία της παλιάς πόλης. Θα περπατήσεις στα στενά δρομάκια, τα «καντούνια», θα βρεις παλιά σπίτια, μικρές πλατείες, ξεχασμένες εκκλησιές, θα δεις μπουγάδες να κρέμονται σε αντικριστά παράθυρα και θα απολαύσεις παντού μια πολυχρωμία μοναδική. Αξίζει επίσης τον κόπο να περάσεις από τον ναό του Αγίου Σπυρίδωνα, γνωστό θρησκευτικό μνημείο της Κέρκυρας, όπου υπάρχει και το λείψανο του Αγίου σε ασημένια λάρνακα. Για να ολοκληρώσεις τις εντυπώσεις σου, μια ρομαντική βόλτα με ένα από τα παλιά αμαξάκια θα σου δείξει τις υπόλοιπες ομορφιές της ξεχωριστής πόλης μας.

3. Στην περιγραφή του Ομήρου, τα στοιχεία που δίνονται για την Ιθάκη είναι:

- ♦ είναι γνωστή σε πολύ κόσμο
- ♦ είναι τραχιά γη και όχι ευρύχωρη
- ♦ τα προϊόντα που παράγει είναι: σιτάρι, κρασί και ζώα
- ♦ έχει μεγάλα δάση
- ♦ έχει λιμάνι
- ♦ στο λιμάνι διακρίνονται μια ελιά και μια σπηλιά, ενώ φαίνεται και το καταπράσινο βουνό Νήριτο

Η περιγραφή ενός τόπου σε μια εγκυκλοπαίδεια περιλαμβάνει κάποια από αυτά τα στοιχεία, όπως αν ένα νησί είναι μικρό ή μεγάλο, ποια προϊόντα παράγει, αν έχει δάση. Η περιγραφή σε έναν τουριστικό οδηγό είναι εντελώς διαφορετικά οργανωμένη: Συνήθως παρουσιάζονται τα αξιοθέατα, έχει

προτάσεις για διαμονή, φαγητό, κολύμπι και άλλες δραστηριότητες, αλλά και πληροφορίες για τα παραδοσιακά προϊόντα που διαθέτει η περιοχή. Μια λογοτεχνική περιγραφή ενός τόπου συνήθως δεν περιέχει πληροφορίες για τον επισκέπτη, αλλά χαρακτηριστικά του τόπου που εντυπωσίασαν τον συγγραφέα, όπως αυτά στο δεύτερο απόσπασμα της *Οδύσσειας*.

Διαβάζω και γράφω [σελ. 25]

1. α. Ταξίδια με δύο διαφορετικά μέσα – Τεχνική της σύγκρισης-αντίθεσης

Τα ταξίδια με πλοία σε σύγκριση με τα αεροπορικά ταξίδια είναι σαφώς πιο χρονοβόρα. Χρειάζονται πολλές ώρες για να φτάσει κάποιος με το καράβι σε ένα μέρος όπου το αεροπλάνο φτάνει μόλις σε μισή με μία ώρα. Αν βιάζεται λοιπόν κάποιος, το αεροπλάνο είναι σίγουρα το ταχύτερο μεταφορικό μέσο. Από την άλλη, βέβαια, δεν έχουν όλα τα νησιά αεροδρόμιο και επίσης τα αεροπορικά εισιτήρια είναι πολύ πιο ακριβά από τα ακτοπλοϊκά. Ένα επιπλέον πλεονέκτημα των θαλάσσιων ταξιδιών είναι ότι μέσα στο πλοίο υπάρχουν πολλοί διαφορετικοί χώροι για να κινηθεί και να κάτσει κανείς, ενώ στο αεροπλάνο είναι υποχρεωμένος να μένει ακίνητος σε όλη τη διάρκεια του ταξιδιού. Τέλος, το ταξίδι με πλοίο προσφέρει ανοιχτούς ορίζοντες και τον αέρα της θάλασσας, που κάνει τη μετακίνηση ιδιαίτερα το καλοκαίρι πολύ ευχάριστη.

β. Γιατί προτιμώ ένα μεταφορικό μέσο – Τεχνική της αιτιολόγησης

Από όλα τα ταξίδια προτιμώ τα οδικά με το αυτοκίνητο της οικογένειάς μου. Αυτό που μου αρέσει είναι ότι δεν ταλαιπωρούμαι να πάω σε λιμάνια και σταθμούς και μάλιστα σε κάποια συγκεκριμένη ώρα. Όταν είμαι έτοιμος, κατεβαίνω από το σπίτι μου, μπαίνω στο αυτοκίνητό μας και φεύγω. Στο αυτοκίνητο, επίσης, μπορώ να έχω τα παιχνίδια μου και τα βιβλία μου. Ένα άλλο πλεονέκτημα του ταξιδιού με το αυτοκίνητο είναι ότι μπορούμε όποτε θέλουμε να κάνουμε μια στάση σε ένα μέρος που είδαμε και μας άρεσε. Το καλύτερο βέβαια από όλα είναι η γρήγορη εναλλαγή εικόνων που περνούν μπροστά από τα μάτια μου, καθώς το αυτοκίνητο διασχίζει παραθαλάσσια μέρη, βουνά ή πόλεις.

2. Αξίζει να επισκεφτείτε τη Σίφνο:
 1. Για να κάνετε το μπάνιο σας στην όμορφη παραλία του Πλατύ Γιαλού.
 2. Για να περπατήσετε στο Κάστρο και να αισθανθείτε την ατμόσφαιρα μιας άλλης εποχής.
 3. Για να δοκιμάσετε λουκουμάδες με παγωτό, που φτιάχνονται εκείνη τη στιγμή σε παραδοσιακό ζαχαροπλαστείο στην Απολλωνία.
 4. Για να θαυμάσετε τους περιστεριώνες.
 5. Για να αγοράσετε κεραμικά φτιαγμένα σύμφωνα με τη μακρά παράδοση του νησιού μας.
 6. Για να απολαύσετε ρεβιθοκεφτέδες και άλλες ντόπιες νοστιμιές.
 7. Για να εκπλαγείτε με τα κομμάτια αρχαίων ευρημάτων που είναι ενταγμένα στη νεότερη αρχιτεκτονική του Κάστρου.

3. Το Ναύπλιο είναι μια πόλη σύγχρονη και παράλληλα ιστορική. Διατηρεί μεγάλο αριθμό μνημείων που μαζί με το φυσικό τοπίο συνθέτουν το σημερινό πρόσωπό της, καθώς το πολύ παλιό συνυπάρχει αρμονικά με το σύγχρονο. Η παλιά πόλη απλώνεται σ' όλο το μήκος της βορινής πλευράς του υψώματος της Ακροναυπλίας ως την άκρη της δυτικά που βυθίζεται στη θάλασσα. Αντίθετα, η σύγχρονη αναπτύσσεται ανατολικά της στη σκιά του ονομαστού Κάστρου της. Διαχωριστικό ορόσημο μεταξύ τους αποτελούν η πηλατιά του Καποδίστρια και το πάρκο, όπου δεσπόζει το άγαλμα του Κολοκοτρώνη.

Πολλά μέρη έχουν ενδιαφέρον και πρέπει να επισκεφτείτε: η εκκλησία του Αγίου Σπυρίδωνα, όπου δολοφονήθηκε ο Καποδίστριας, η Μητρόπολη της πόλης με τις εξαιρετικές τοιχογραφίες, το Αρχαιολογικό Μουσείο που στεγάζεται σε τριώροφο βενετσιάνικο κτίριο με θαυμάσιες καμάρες. Επίσης, αξίζει να περπατήσετε στα γραφικά δρομάκια της παλιάς πόλης που πλαισιώνονται από νεοκλασικά σπίτια, διώροφα ή τριώροφα, και να καταλήξετε

Σύγκριση-αντίθεση

Παραδείγματα

στον παραλιακό δρόμο του λιμανιού με τις πολυές καφετέριες. Από εκεί ή θα συνεχίσετε δυτικά, όλο παραλιακά, τον «Γύρο της Αρβανιτιάς», μια ιδιαίτερα ρομαντική βόλτα, ή, για να μυρίσετε περισσότερη θάλασσα, θα επισκεφτείτε το Μπούρτζι, ένα βενετσιάνικο οχυρό στην είσοδο του κόλπου.

Εκείνο, όμως, που θα σας μαγέψει περισσότερο είναι η περιήγηση στο Παλαμήδι. Είναι ένα θαυμαστό σε μέγεθος και μεγαλοπρέπεια οχυρό που ταιριάζει απόλυτα με το φυσικό τοπίο και τον όγκο του απόκρημνου λόφου, όπου είναι κτισμένο. Αποτελείται από οκτώ αυτοτελείς προμαχώνες, τοποθετημένους σε διαφορετικά επίπεδα, που προστατεύονται εξωτερικά από ισχυρό τείχος. Στο εσωτερικό του θα σας εντυπωσιάσει η υπόγεια και στενή φυλακή του Κολοκοτρώνη, το εκκλησάκι του Αγίου Αντρέα, το ανάγλυφο λιοντάρι του Αγίου Μάρκου. Από την κορυφή του μπορείτε να θαυμάσετε την όμορφη θέα της πόλης του Ναυπλίου και του Αργολικού κόλπου. Τέλος, φεύγοντας μπορείτε να κατεβείτε τα 857 σκαλοπάτια στη δυτική πλευρά του λόφου και να απολαύσετε την άγρια ομορφιά του τοπίου που καταλήγει στο πίσω μέρος της πόλης.

Αιτιολόγηση

- Στη συνέχεια αξιολογήστε το κείμενό σας σύμφωνα με τον πίνακα:

ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΥΤΟΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Κριτήρια	καθόλου	λίγο	μέτρια	αρκετά	πολύ
κατάλληλο ύφος κειμένου					
αξιοποίηση τεχνικών ανάπτυξης παραγράφου					
– παραδείγματα					
– αιτιολόγηση					
– σύγκριση-αντίθεση					

Πρόσθετα αναπτυγμένα θέματα

1. Μια αξέχαστη κρουαζιέρα στο Αιγαίο

Πολλά χρόνια τώρα οι χονείς μου εκέφτονταν να πάμε μια κρουαζιέρα στο Αιγαίο, που θα μας πρόσφερε μια ξεχωριστή εμπειρία. Και να που ήρθε η ώρα να την πραγματοποιήσουμε. Αποφασίσαμε, λοιπόν, να ευμετεάχουμε σε μια σύντομη κρουαζιέρα τριών ημερών από τον Πειραιά στο Κουσάντακι της Τουρκίας με ενδιαμέσους σταθμούς ελληνικά νησιά.

Ξεκινήσαμε το πρωί μπαίνοντας στο πολυτελέστατο πλωτό μας «ξενοδοχείο», πήραμε την καμπίνα μας και περιηγηθήκαμε το πλοίο, που πράγματι παρείχε πληθώρα ανέσεων και απολαύσεων. Το απογευματάκι φτάσαμε στη Μύκονο, το κοσμοπολίτικο νησί, και είχαμε ευκαιρία να περπατήσουμε στα λιθόστρωτα δρομάκια του, να επισκεφτούμε τους ανεμόμυλους και το ναυτικό μουσείο και να φάμε ένα χρήσιμο γεύμα. Το βράδυ στο πλοίο είχε οργανωθεί μια χοροεπερίδα με ορχήστρα που έπαιζε μουσική για όλες τις ηλικίες. Καθίσαμε μέχρι αργά διασκεδάζοντας και γνωρίζοντας τους συνεπιβάτες μας.

Το πρωί φτάσαμε στο Κουσάντακι, μια περιοχή όπου ευμβιώνουν ο αρχαίος ελληνικός πολιτισμός και ο σύγχρονος ανατολικός της Τουρκίας. Βγήκαμε για ψώνια στο παζάρι και μια επίσκεψη στην αρχαία Έφεσο με το γνωστό αρχαίο της θέατρο. Το βράδυ η διασκέδαση περιλάμβανε χορό με ζένη μουσική από γνωστό DJ.

Την άλλη μέρα ακολούθησε η επίσκεψη στο νησί της Αποκάλυψης, την πανέμορφη Πάτμο, μια σημαντική εμπειρία ειδικά σε όσους άρεσε ο θρησκευτικός τουρισμός, που επισκέφτηκαν την Ιερά Μονή και το Σπήλαιο, αλλά και στους υπόλοιπους που απόλαυσαν τη φυσική ομορφιά του νησιού. Προτελευταίος σταθμός το ενετικό Ηράκλειο της Κρήτης και ο Μινωικός πολιτισμός που κατακλύζει κάθε γωνιά της πόλης. Η κρητική φιλοξενία που δεχτήκαμε θα μας μείνει αλησμόνητη. Νωρίς το απόγευμα φτάσαμε στην ηφαιστειακή χη της Σαντορίνης και στα γραφικά σοκάκια του νησιού. Όταν έφτασε η ώρα, απολάυσαμε το ξακουστό μαγευτικό ηλιοβασίλεμα και πήραμε το τελευταίο μας δείπνο. Η επιστροφή στον Πειραιά ήταν γεμάτη με τις πολλαπλές εικόνες που ζήσαμε αυτές τις τρεις μέρες.

Πιστεύω ότι η κρουαζιέρα αυτή ήταν μια μοναδική εμπειρία. Εκτός από μια απόδραση από το άγχος και την καθημερινότητα, ήταν η συντομότερη και ευχρόνως ελκυστική επαφή με τόσα ήθη και έθιμα και η απόλαυση πολλών μοναδικών θαλασσιών τοπίων. Σίγουρα η ανάμνησή της θα μείνει για πολύ καιρό νωπή σε όλους μας.

2. Να αναπτύξετε με αιτιολόγηση μια παράγραφο με την εξής θεματική πρόταση: Μια επίσκεψη στον σιδηροδρομικό σταθμό γεννά ανάμεικτα συναισθήματα.

Μια επίσκεψη στον σιδηροδρομικό σταθμό γεννά ανάμεικτα συναισθήματα. Πριν από λίγες μέρες πήγα με τους χονείς μου στον σιδηροδρομικό σταθμό της πόλης μας, για να υποδεχτούμε τη γιαγιά που ερχόταν από το χωριό. Το παλιό κτίριο του σταθμού ήταν εντυπωσιακό, όλο κτισμένο με πέτρα, με μια μεγάλη επιγραφή με το όνομα της πόλης μας, και θύμιζε παλιότερες εποχές. Είχε πολλές βειρές με ράγες και στις πιο μακρινές υπήρχαν κάποια βαχόνια που μου φάνηκαν εγκαταλειμμένα. Δεν περίμενα ότι θα είχε τόσο πολύ κόσμο, άλλους με βαλίτσες που ετοιμάζονταν να φύγουν και άλλους, όπως εμείς, που περίμεναν κάποιον. Το τρένο που μπήκε στον σταθμό εφυρίζοντας ήταν τεράστιο και έκανε πολλή φασαρία. Μόλις σταμάτησε, ένιωσα μια αγωνία, καθώς παρακολουθούσα τους επιβάτες να κατεβαίνουν, αλλά πουθενά δεν μπορούσα να εντοπίσω τη γιαγιά μου. Η πρώτη που την είδε ήταν η μητέρα μου και τρέξαμε όλοι μαζί χαρούμενοι να την αγκαλιάσουμε και να πούμε τα νέα μας. Κοιτάζοντας όμως γύρω μου, παρατήρησα ότι πολλοί αποχαιρετούσαν λυπημένοι τους δικούς τους που έφευγαν και κάποιοι επιβάτες χαιρετούσαν από τα παράθυρα του τρένου, μέχρι που αυτό απομακρύνθηκε και δε φαινόταν πια. Τότε έκεφτηκα ότι οι σταθμοί των τρένων δεν είναι μόνο τόποι συναντήσεων που φέρνουν χαρά, αλλά και τόποι μελαγχολικών αποχωρισμών. Έφυγα λοιπόν από εκεί με αντιφατικά συναισθήματα.

Διαθεματική εργασία

- Ο τουριστικός οδηγός θα περιλαμβάνει αρκετά θέματα που αφορούν την περιοχή σας. Γι' αυτό είναι προτιμότερο να χωριστείτε σε ομάδες από τις οποίες καθεμιά θα αναλάβει κάποια ενότητα. Μπορεί να περιλαμβάνει σε γενικές γραμμές τα εξής:
- ◆ Πρόλογος
Γεωγραφική θέση (γεωγραφικό διαμέρισμα, νομός, κοντινή πόλη κτλ.), μορφολογία του εδάφους (βουνό, θάλασσα, πεδιάδα κτλ.), κλίμα. Ο εντοπισμός του τόπου στον χάρτη της Ελλάδας θα δίνει μια επιπρόσθετη χρήσιμη πληροφορία.
- ◆ Ασχολίες των κατοίκων, προϊόντα, τοπικές γιορτές, πανηγύρια.

- ◆ Προϊστορία (αν υπάρχει) και ιστορία του τόπου (κατά χρονικές περιόδους)
 - Σχετικοί μύθοι – Σημαντικά πρόσωπα που γεννήθηκαν ή έζησαν εκεί.
 - ◆ Περιήγηση της πόλης (σημαντικά μνημεία, μουσεία, αρχαιολογικοί χώροι, πάρκα, πλατείες, αξιοσημείωτα μέρη για ξεκούραση, καφέ, περίπατο, ψώνια).
 - ◆ Αν υπάρχει και ευρύτερη περιοχή, οργάνωση διαδρομών που περιλαμβάνουν επισκέψεις, περιηγήσεις, στάσεις σε συγκεκριμένα σημεία, μέρη για φαγητό ή αναψυκτικό.
 - ◆ Χρήσιμες πληροφορίες: τρόπος μετάβασης, καταλύματα, εσωτερικές συγκοινωνίες, ενοικιάσεις τροχοφόρων, τηλέφωνα πρώτης ανάγκης.
- Είναι απαραίτητο όλες οι προηγούμενες πληροφορίες να συνοδεύονται από χαρακτηριστικές φωτογραφίες της πόλης και των γύρω περιοχών, ιστορικών προσώπων του τόπου και σημαντικών έργων τέχνης που εκτίθενται σε μουσεία, εκκλησίες, πλατείες. Αυτή την εργασία την αναλαμβάνουν ομάδες μαθητών που ή φωτογραφίζουν οι ίδιοι ό,τι θα συνοδεύει τα κείμενά τους ή βρίσκουν από έντυπα ή από το διαδίκτυο ό,τι χρειάζονται. Απαραίτητος, επίσης, είναι και ο χάρτης της πόλης με τις ονομασίες των δρόμων, τα δημόσια κτίρια και τα μέρη που μπορεί κάποιος να επισκεφτεί. Πολύ σημαντικές, τέλος, είναι οι πληροφορίες για τοπικά έντυπα και οι προτάσεις για αγορές συγκεκριμένων τοπικών παραδοσιακών προϊόντων.
- Για να οργανώσετε την ηλεκτρονική μορφή του τουριστικού οδηγού σας, μπορείτε να επισκεφθείτε τις ακόλουθες διευθύνσεις:
- <http://www.pieria-tourism.gr/gr/>
<http://www.about-ioannina.gr/>
<http://www.kom.gr/tourguide/>
http://www.chiosnet.gr/tourism/default_gr.htm
<http://www.greek-tourism.gr/rodos/map.htm>
<http://www.zakynthos-hotel.gr/>

ΑΣ ΘΥΜΗΘΟΥΜΕ ΤΙ ΜΑΘΑΜΕ Σ' ΑΥΤΗ ΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ ▾

- ♦ Το υποκείμενο μπορεί να έχει τις μορφές: **ουσιαστικό, αντωνυμία, επίθετο ή πρόταση.**
- ♦ Παραλείπεται συνήθως όταν είναι **α'** ή **β'** πρόσωπο.
- ♦ Το υποκείμενο συμφωνεί με το ρήμα σε **πρόσωπο και αριθμό.**
- ♦ Να βρείτε το αχώριστο μόριο των λέξεων:
διασχίζω: **δια-** ημιδιατροφή: **ημι-** συνένωση: **συν-** υπόστεγο: **υπο-**
- ♦ Ένας συνηθισμένος τρόπος ανάπτυξης παραγράφου είναι η παρουσίαση **στοιχείων-παραδειγμάτων** από την Ιστορία ή την καθημερινή μας ζωή.
- ♦ Άλλοι τρόποι είναι με **σύγκριση-αντίθεση, διαίρεση και αιτιολόγηση.** Μερικές φορές αναπτύσσουμε την παράγραφό μας με **συνδυασμό** κάποιων από τους παραπάνω τρόπους.

Απαντήσεις στις ασκήσεις του τετραδίου εργασιών

Α. Το υποκείμενο

ΚΕΙΜΕΝΟ 1 [Η πόλη της Καστοριάς]

1. α. Η πόλη διαθέτει την εξαιρετική φυσική ομορφιά της λίμνης.
Η νότια παραλία σφύζει από ζωή.
- β. Η βόρεια διαθέτει προβλήτα από όπου ξεκινά το τουριστικό καραβάκι για μια ονειρεμένη βόλτα στη λίμνη.
- γ. Είναι γνωστό ότι οι Καστοριανοί την εποχή της τουρκοκρατίας βρέθηκαν σε πολλές ανθρές ευρωπαϊκές πόλεις.
- δ. Είναι κτισμένη σε στενή χερσόνησο αμφιθεατρικά πάνω στους γύρω λόφους. (εννοείται υποκείμενο η πόλη)
Είναι σπάνια βυζαντινή εκκλησία με τρούλο. (εννοείται υποκείμενο η Παναγιά Κουμπελίδικη)
2. Η πόλη μας έχει πολλά αξιοθέατα. (ουσιαστικό)

Οι ξένοι συνήθως συγκεντρώνονται στην πάνω πλατεία, όπου καθόμαστε και εμείς οι νέοι. (επίθετο)

Στην κάτω πλατεία, κάτω από τα πλατάνια, κάθονται στα καφενεία οι μεγαλύτεροι. (επίθετο)

Αξίζει να επισκεφτούμε το λαογραφικό μουσείο, που δημιουργήθηκε πρόσφατα. (πρόταση)

Επίσης, θα είναι κρίμα να χάσουμε το πανηγύρι της Αγίας Αικατερίνης. (πρόταση)

ΚΕΙΜΕΝΟ 2 [Τα ποτάμια και οι λίμνες της Ελλάδας]

Η χώρα μας έχει έντονο ανάγλυφο, δέχεται λίγες βροχές και έχει μικρή έκταση. Οι παράγοντες αυτοί επηρεάζουν πολύ το ελληνικό ποτάμι, το οποίο:

- ♦ Είναι μικρό σε μήκος και σε παροχή, επειδή τα νερά που κατεβαίνουν από τα βουνά διαχωρίζονται σε πολλή ρεύματα και δεν έχουν χώρο να ενωθούν.
- ♦ Είναι άγριο και ορμητικό, γιατί πρέπει σε μικρή απόσταση να κατέβει από μεγάλο υψόμετρο στο επίπεδο της θάλασσας.
- ♦ Λόγω της ορμικότητάς του μεταφέρει πολλή φερτές ύλη, γιατί ξεπληνεί με δύναμη τις πλαγιές των βουνών. Έτσι, δημιουργεί πολλή προσχώσεις στα σημεία που καταλήγει στη θάλασσα και αλλιάζει συνεχώς το τοπίο κοντά στις ακτές.
- ♦ Δεν έχει σταθερή ροή. Τον χειμώνα με τις βροχές και την άνοιξη, όταν λιώνουν τα χιόνια, μεταφέρει πολύ νερό, ενώ τους θερινούς μήνες ελάχιστο.

ΚΕΙΜΕΝΟ 3 [Ο θρύλος του «Γεροδαίμονα» της Μήλου]

1. ♦ *μάθαμε*: παραλείπεται το υποκείμενο εμείς, γιατί είναι α' προσώπου
- ♦ *Ήταν*: παραλείπεται το υποκείμενο «ο Γεροδαίμονας», γιατί εννοείται εύκολα από τα προηγούμενα
- ♦ *αποδίδουν*: παραλείπεται το υποκείμενο «οι άνθρωποι», γιατί είναι γενική έννοια

- ♦ *Ξεπηδά:* παραλείπεται το υποκείμενο «το Βάνι», επειδή εννοείται εύκολα από τα προηγούμενα
 - ♦ *υψώνεται:* παραλείπεται το υποκείμενο «το Βάνι», επειδή εννοείται εύκολα από τα προηγούμενα
2. Στο χωριό Μονοδένδρι, αξίζει οπωσδήποτε να κάνετε μια επίσκεψη στο μοναστήρι της Αγίας Παρασκευής, (= υποκ. στο *αξίζει*) το οποίο βρίσκεται κυριολεκτικά στο χείλος της χαράδρας και έχει κτιστεί το 1412. Συνεχίστε το στενό δρομάκι και μετά τη μονή, το οποίο οδηγεί στο εσωτερικό της μιας πλευράς της χαράδρας. Η λέξη «δέος» είναι η μόνη η οποία μπορεί πιθανόν να περιγράψει το συναίσθημα (= υποκ. στο *μπορεί*) που προκαλεί το τοπίο στον ταξιδιώτη. Ολόκληρη η περιοχή προσφέρεται για πεζοπορία (trekking), ώστε μετά να έχετε την αίσθηση ότι πραγματικά αξίζετε όλους αυτούς τους απερίγραπτους τοπικούς μεζέδες στις ταβέρνες των Ζαγοριών. Παραγγείλτε φυσικά και οτιδήποτε έχει σχέση με πίτα και δεν πρόκειται να το μετανιώσετε (= υποκ. στο *δεν πρόκειται*).
- Βάθεια. Η ομορφιά της έχει ταξιδέψει στα πέρατα της οικουμένης και όχι άδικα. Αξίζει τον κόπο να μείνεις σε έναν από τους αναστηλωμένους πύργους ή αρχοντικά της Βάθειας (= υποκ. στο *αξίζει τον κόπο*), που με τόση φροντίδα και σεβασμό ο ΕΟΤ –επιτέλους– αποκαθιστά στην αρχική τους μορφή. Πρέπει όμως να γραφτείς σε... λίστα αναμονής (= υποκ. στο *πρέπει*), αφού τα διαθέσιμα δωμάτια είναι ακόμα λίγα και οι μνηστήρες ουκ ολίγοι.
- Αν κάποιος έρθει στο νησί μου, αξίζει να επισκεφθεί την παραλία της Χρυσοπηγής, που έχει πάρει το όνομά της από την εκκλησία η οποία βρίσκεται εκεί. Μπορεί να είναι μια μικρή εκκλησία, αλλά είναι κατάσπρη και μοναδικής ομορφιάς. Είναι χτισμένη σε μια μικρή χερσόνησο και κανείς δεν πρόκειται να μείνει ασυγκίνητος, όταν τη δει για πρώτη φορά. Πρέπει ιδιαίτερα να φροντίσει να βρεθεί στο πανηγύρι της, που είναι ένα από τα ομορφότερα του νησιού.
3. α. Έτσι είναι. Έχει δίκιο ο Νικόλας. Αλλά, καλού κακού, ας βάλουμε και κανένα σημάδι, για να βρούμε εύκολα τον δρόμο της επιστροφής, χωρίς να χρειαστεί να παίξουμε τους Ινδιάνους, χαμογέλασα.

- β. Ξανθές τουρίστριες που βρήκαν τον τρόπο για δωρεάν ή και κερδοφόρες διακοπές σάς σερβίζουν μη ελληνικά ποτά, ενώ εσείς απολαμβάνετε ξένη μουσική παρέα με δεκάδες άλλους ξένους.
- γ. Τα Ζαγοροχώρια της Ηπείρου βρίσκονται στην ορεινή περιοχή της Βόρειας Πίνδου και στην έκταση που ορίζεται μεταξύ των πόλεων Ιωάννινα, Κόνιτσα και Μέτσοβο. Αποτελούνται από συνολικά 46 χωριά τα οποία είναι κτισμένα με τρόπο που νομίζεις ότι είναι ένα με το τοπίο. Η ιδιαίτερη παραδοσιακή αρχιτεκτονική στηρίζεται στην πέτρα και τα κτίσματα είναι διώροφα ή τριώροφα με χαρακτηριστικές σκεπές από σκουρόχρωμη πλάκα. Τα δρομάκια είναι επίσης πηλακόστρωτα από την ίδια πέτρα και τα εντυπωσιακά αρχοντικά κάνουν σαφές από την πρώτη στιγμή ότι η περιοχή γνώρισε κάποτε εποχές μεγάλης ακμής.
- Οι καταλήξεις -με, -σε, -τε των ρημάτων γράφονται με ε στην ενεργητική φωνή και με αι στην παθητική φωνή.

B. Σύνθεση με αχώριστα μόρια

ΚΕΙΜΕΝΟ 4 [Θαλάσσια ρύπανση]

1. *διαρροές, διαύλους, επικοινωνίας, ευάηλωτες, επισημανθεί, περιοχές, επίπεδα, ανεξέλεγκτη, ανάπτυξη, επεξεργασίας, συνέπειες, επιφανειακών, υπογειών, περιεκτικότητα, ευτροφισμός, εξάντληση, διαταραχή, συγκεκριμένο*
 2. α. **ξε-**: ξεβάφω, ξεβιδώνω, ξεβουλώνω, ξεδιπλώνω, ξεβρομίζω, ξεγράφω, ξεκαθαρίζω, ξεκουράζω, ξεκουφαίνω
 β. **ανα-**: αναθερμαίνω, αναθεωρώ, αναθέτω, ανακαλύπτω, αναλαμβάνω, αναγράφω, ανακηρύσσω, ανατοκίζω, αναπαράγω
- Είναι καιρός να **αναθεωρήσουμε** ποητές από τις αντιλήψεις μας για τη φύση. Όλοι οφείλουμε να **αναλάβουμε** πρωτοβουλίες για την προστασία του περιβάλλοντος και όχι να **αναθέτουμε** τη λύση του προβλήματος στην πολιτεία.
 Η πολιτεία πρέπει με νόμο να **ξεκαθαρίσει** επιτέλους τι είναι δασική έκταση και τι όχι.

ΚΕΙΜΕΝΟ 5 [Κάστρα της Ελλάδας]

1. α. (έχουν) αναστηλωθεί, (έχουν) επισκευαστεί, (έχουν) διαμορφωθεί, (έχουν) ενταχθεί, σύγχρονη, εξυπηρετώντας, εκδηλώσεων, συναυλίες, εκθέσεις, επισκεπτών
 β. ανα-, επι-, δια-, εν-, συν-, εξ- (εκ-)

Υ.	ΜΟΡΙΑ	ΣΥΝΘΕΤΕΣ ΛΕΞΕΙΣ
	ανα-	αναγνωρίζω, ανακόπτω
	επι-	επιβλέπω, επιθεωρώ
	δια-	διατάσσω, διαπρέπω
	εν-	εγκοπή, εναποθέτω
	συν-	συνδιαλέγομαι, συναναστροφή
	εξ- (εκ-)	εκδιώκω, εξαιρώ

2.	ΟΝΟΜΑΤΙΚΑ ΣΥΝΟΛΑ	ΡΗΜΑΤΙΚΑ ΣΥΝΟΛΑ
α-	κύμα ακύμαντη θάλασσα ήλιος ανήλιαγο μέρος ύδωρ άνυδρη περιοχή ομαλός ανώμαλο έδαφος	ξε-
συν-	πλήγμα σύμπλεγμα νησιών κυβερνήτης συγκυβερνήτης αεροπλάνου χρόνος σύγχρονες αμαξοστοιχίες επιβάτης συνεπιβάτης πλοίου	εκ-
		κουράζομαι ξεκουράζομαι με τις διακοπές καλοκαιριάζω ξεκαλοκαιριάζω στην εξοχή φορτώνω ξεφορτώνω τις αποσκευές φεύγω ξεφεύγω από τη δουλειά
		τιμώ εκτιμώ την αξία της φύσης τυπώνω εκτυπώνω οδηγό διακοπών ερευνώ εξερευνώ τις παραλίες ορμώ εξορμώ τα Σαββατοκύριακα

Γ. Τρόποι ανάπτυξης παραγράφου

ΚΕΙΜΕΝΟ 6 [Πασχαλινές συνταγές]

- ♦ Τα υλικά που θα χρειαστείτε για την πασχαλινή μαγειρίτσα, για 10-12 άτομα, είναι τα εξής: Κατ' αρχάς 700 γραμμάρια έντερα και 500 γραμ-

μάρια πνευμόνια και συκώτι. Ελαιόλαδο για το σοτάρισμα. Από χορταρικά, 4 φρέσκα κρεμμύδια, λίγο άνηθο, 4 μικρά αγριόπρασα, άγρια χόρτα (ηλιοπαξιμάδο, καυκαλήθρες, μυρώνια και μπριόβολο, 1 μικρό ματσάκι από το καθένα). Ακόμα, θα χρειαστείτε 2 αυγά, 2 λεμόνια, λίγο πιπέρι και τέλος λίγο πράσο για το γαρνίρισμα.

- ♦ Για να φτιάξετε παραδοσιακά τσουρέκια, θα χρειαστείτε 1 κιλό αλεύρι, 1 φλιτζάνι βούτυρο, 100 γραμμάρια ζάχαρη, 1 φλιτζάνι γάλα και 6 αυγά. Επίσης, θα βάλλετε μαχλήπι, 1 κουταλιά του γλυκού κοφτή αλάτι, ξύσμα λεμονιού και μαγιά της μπίρας.

ΚΕΙΜΕΝΟ 7 [Ποια φωτογραφική μηχανή;]

Είναι προτιμότερο να αγοράσεις μια ψηφιακή φωτογραφική μηχανή, γιατί δε χρειάζεται να κουβαλάς μαζί σου φιλμ, όπως με την κλασική. Εξάλλου, δεν περιμένεις να εμφανίσεις το φιλμ, για να δεις τι φωτογράφησες, ελέγχεις τη φωτογραφία σου αμέσως και, αν δε σου αρέσει, μπορείς να τη σβήσεις και να τραβήξεις μια άλλη. Ευκολία υπάρχει ακόμα και στην εμφάνιση των φωτογραφιών: αντί να δώσεις το φιλμ σε φωτογραφείο όπου υποχρεωτικά θα εμφανίσουν όλες τις φωτογραφίες και θα διαλέξεις στη συνέχεια τις καλύτερες, όπως γίνεται με την κλασική φωτογραφική μηχανή, απλώς περνάς τα αρχεία στον υπολογιστή και τυπώνεις μόνο όσες σου αρέσουν. Τέλος, οι φωτογραφίες σου μπορούν να «ταξιδέψουν» μέσω του υπολογιστή σε όποιο μέρος του πλανήτη θέλεις σε λίγα δευτερόλεπτα, χωρίς να υποστείς όλη τη διαδικασία του παραδοσιακού ταχυδρομείου.

ΚΕΙΜΕΝΟ 8 [Βουλγαρία, η χώρα της «διπλής πόρτας»]

Αν θέλετε να επισκεφτείτε τη Βουλγαρία, μπορείτε να πάρετε το αεροπλάνο μέχρι τη Σόφια και αποκεί να συνεχίσετε με τρένο ή λεωφορείο ή ακόμα να πάτε με δικό σας μεταφορικό μέσο, καθώς το οδικό δίκτυο είναι σύγχρονο και ασφαλές. Μπορείτε να μείνετε είτε στα μεγάλα ξενοδοχεία της Σόφιας είτε σε ανακαινισμένα παλιά ιστορικά ξενοδοχεία σε άλλες πόλεις. Κατά τη διάρκεια της παραμονής σας, εκτός από τα εστιατόρια με διεθνή κουζίνα, αξίζει να δοκιμάσετε και τις αυθεντικές βουλγάρικες γεύσεις, που θα σας θυμίσουν

βορειοελλαδίτικη κουζίνα. Αξίζει ακόμα να παρακολουθήσετε κάποιο από τα φεστιβάλλ κλασικής μουσικής και τζαζ που διοργανώνονται το καλοκαίρι. Επίσης, αν πάτε τη χρονιά που οργανώνεται το φεστιβάλλ παραδοσιακής μουσικής στην Κοπρίβσιτσα, μην το χάσετε, γιατί είναι μοναδικό στο είδος του. Είναι ένα τριήμερο πανηγύρι, όπου οι συμμετέχοντες χορεύουν και παίζουν μουσική ασταμάτητα, ενώ οι χοροί πάνω σε αναμμένα κάρβουνα θα σας θυμίσουν τα μακεδονίτικα Αναστενάρια.

Συμπληρωματικές ασκήσεις

Εισαγωγικά κείμενα

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

Πώς ήταν ο καιρός την προηγούμενη νύχτα, αλλή και την ημέρα της εκδρομής στο δάσος, όπως παρουσιάζεται στην πρώτη και την τελευταία παράγραφο του κειμένου; Να βρείτε σχετικές φράσεις από το κείμενο.

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

Σε ποιο μέρος της Ιθάκης και πώς έφτασε ο Σηίμαν εκείνη την ημέρα; Γιατί μαζεύτηκαν γύρω του οι χωρικοί;

ΚΕΙΜΕΝΟ 3

Τι είναι η Ελλιάδα για τον συγγραφέα, σύμφωνα με την τελευταία παράγραφο;

ΚΕΙΜΕΝΟ 4

Εκτός από τα αξιοθέατα και τις παραλίες που παρουσιάζονται, βρίσκετε να διαφημίζονται συγκεκριμένες επιχειρήσεις της Αστυπάλαιας; Ποιες είναι και ποιο το αντικείμενό τους;

Το υποκείμενο

Οι μορφές του υποκειμένου

- 1** Στις παρακάτω προτάσεις να βρείτε τα υποκείμενα των υπογραμμισμένων ρημάτων και να γράψετε τη μορφή τους:

α. Ο μαθητής παρακολουθεί το μάθημα με ενδιαφέρον.

- β. Το εκεί είναι επίρρημα.
- γ. Εκείνοι σήκωσαν πρώτοι το χέρι τους.
- δ. Φαίνεται ότι παίζεις όλη μέρα παιχνίδια στον υπολογιστή!
- ε. Οι εργαζόμενοι διαμαρτύρονται για τη μείωση του μισθού τους.
- στ. Οι νέοι αγαπούν τη διασκέδαση και τα ταξίδια.
- ζ. Ακούστηκαν παρατεταμένα ουρλιαχτά.
- η. Ποιοι είναι οι πρωταίτιοι αυτού του περιστατικού;
- θ. Το όταν εισάγει δευτερεύουσες χρονικές προτάσεις.
- ι. Απαγορεύεται να καπνίζετε στους δημόσιους χώρους.

2 Στις παρακάτω προτάσεις να χαρακτηρίσετε τη μορφή των υποκειμένων των υπογραμμισμένων ρημάτων και να τα αντικαταστήσετε με άλλα διαφορετικής μορφής:

- α. Το βραδινό σερβίρεται στις 8 μ.μ.
- β. Το πάρε-δώσε κρατά πολλή ώρα σε αυτή την αγορά.
- γ. Η ομάδα αγωνίζεται δίκαια.
- δ. Ακούστηκε ότι θα έρθουν με το τρένο.
- ε. Οι ενδιαφερόμενοι να προσέλθουν γρήγορα!

3 Στις παρακάτω προτάσεις να βρείτε τα υποκείμενα που παραλείπονται και να εξηγήσετε γιατί παραλείπονται:

- α. Παρακολουθώ με μεγάλη προσήλωση την παράδοση του μαθήματος.
- β. Εδώ πωλούν ξηρούς καρπούς;
- γ. Οι μέτοχοι της εταιρείας συζήτησαν πολλή ώρα και αποφάσισαν την αγορά του νέου κτιρίου.
- δ. Θα έρθετε γρήγορα το βράδυ;
- ε. Έφτιαξες κουλουράκια για συνοδευτικά του καφέ;
- στ. Όταν μας δίδαξαν για πρώτη φορά στο Δημοτικό Ιστορία, γοντευτήκαμε.
- ζ. Ονόμαζαν τον Απόλλωνα των Δελφών Λοξία.
- η. Είναι 7 μ.μ.

4 Να συμπληρώσετε το υποκείμενο των ρημάτων στις παρακάτω προτάσεις:

- α. Είναι δυνατό
- β. ψαρεύουν στα ανοικτά του λιμανιού.

- γ. γέμισαν ασθενείς από την επιδημία της γρίπης.
 δ. φροντίζουν τα παιδιά τους από τη γέννησή τους.
 ε. Επιτρέπεται
 στ. Είναι κρίμα
 ζ. είναι πρόθεση.
 η. φρενάρισε το λεωφορείο απότομα.

ΚΕΙΜΕΝΟ [Παίγνια της φύσης]

Από την αρχαιότητα, όσοι μελετούσαν τα στρώματα του στερεού φλοιού της Γης έμεναν έκπληκτοι, καθώς παρατηρούσαν ότι πολύ συχνά τα πετρώματα παρουσίαζαν περίεργα σχήματα και ανάγλυφες κατασκευές, πολλής από τις οποίες προσομοίαζαν σε ζωντανούς οργανισμούς, είτε φυτών είτε ζώων, ενώ άλλα εμφάνιζαν ομοιότητες με κάποια γεωμετρικά σχήματα, ακόμη και με κάστρα, πόλεις ή τοπία.

Στην αρχαία Ελλάδα αφθονούν οι λαϊκές δοξασίες και οι υπαινιγμοί για την ερμηνεία των γεωλογικών φαινομένων, στα οποία η επίδραση των θεών και των ηρώων στην αλληλαγή του προσώπου της φύσης έγιναν θέματα για θρύλους και μύθους.

Ως παράδειγμα μπορούμε να αναφέρουμε τις διάφορες προσπάθειες που έγιναν για να εξηγήσουν τη δημιουργία της κοιλάδας των Τεμπών. Ο λαός πίστευε ότι η ζωσμένη από τα βουνά πεδιάδα της Θεσσαλίας ήταν κάποτε μία λίμνη που τελικά αποξηράνθηκε με την παρέμβαση του Ποσειδώνα, ο οποίος άνοιξε μια χαράδρα και έδωσε διέξοδο στα λιμνάζοντα νερά προς τη θάλασσα. Οι μετέπειτα γενεές απέδιδαν την πράξη αυτή στον Ηρακλή. Όμως κατά την εποχή του Ηροδότου, στη διάνοια των σκεπτόμενων ανθρώπων το υπερφυσικό έδωσε τη θέση του στη φυσική ερμηνεία των διάφορων φαινομένων. Έτσι ο πατέρας της Ιστορίας δεν απορρίπτει μεν τη λαϊκή πίστη ότι η κοιλάδα των Τεμπών έγινε από τον Ποσειδώνα, αλλήλ θεωρεί ότι έγινε ύστερα από έναν σεισμό.

Είναι δύσκολο να συγκρατήσεις το χαμόγελο στις ερμηνείες που δίνονταν τα παλιά χρόνια, για τις μορφές που βρέθηκαν σε πετρώματα, ακόμη και από επιστήμονες με αναμφισβήτητη ικανότητα. Εντούτοις θα πρέπει να αναλογιστεί κανείς ότι εκείνα τα χρόνια οι περιορισμοί και τα θαύματα ήταν καθημερινή τακτική λόγω θρησκευτικών προκαταλήψεων.

[Μιχάλης Δερμιτζάκης με τη συνεργασία της δρος Χαράς Ντρίνια, ΓΕΩ, τεύχ. 7, Ελευθεροτυπία, 27.5.2000]

- 1 Στο παραπάνω κείμενο να βρείτε τα υποκείμενα των ρημάτων που υπογραμμίζονται και να σημειώσετε δίπλα ποια μορφή έχουν.
- 2
 - α. *Ως παράδειγμα μπορούμε να αναφέρουμε τις διάφορες προσπάθειες που έγιναν για να εξηγήσουν τη δημιουργία της κοιλάδας των Τεμπών. τα υποκείμενα των ρημάτων που υπογραμμίζονται και να σημειώσετε δίπλα ποια μορφή έχουν.*
 - β. *Έτσι ο πατέρας της Ιστορίας δεν απορρίπτει μεν τη λαϊκή πίστη ότι η κοιλάδα των Τεμπών έγινε από τον Ποσειδώνα, αλλήλ θεωρεί ότι έγινε ύστερα από έναν σεισμό.*
 - γ. *Είναι δύσκολο να συγκρατήσεις το χαμόγελο στις ερμηνείες που δίνονταν τα παλιά χρόνια για τις μορφές που βρέθηκαν σε πετρώματα, ακόμη και από επιστήμονες με αναμφισβήτητη ικανότητα.*
- Να εντοπίσετε τις παραπάνω προτάσεις στο κείμενο, να πείτε ποιο είναι το υποκείμενο των ρημάτων που παραλείπεται και να εξηγήσετε την παράλειψή του.

Συμφωνία υποκειμένου – ρήματος

- 1 Να συμπληρώσετε τις ακόλουθες φράσεις με τον σωστό τύπο του ρήματος ο οποίος ταιριάζει με το νόημα της πρότασης:
 - α. Ο Νώντας, ο Γιάννης κι εγώ σήμερα.
 - β. Εσύ κι εγώμαζί.
 - γ. Εσείς και οι γονείς σας στην Ιταλία.
 - δ. Αυτός κι εγώ το μάθημα.
 - ε. Εσείς κι εμείς στο εστιατόριο την Πρωτοχρονιά.
- 2 Να ξαναγράψετε τις προτάσεις αρχίζοντας με το υποκείμενο που σας δίνεται:
 - α. Οι επιβάτες του πλοίου καλούσαν για βοήθεια.
Ο ναυαγός
 - β. Το γήπεδο γέμισε από τον κόσμο.
Οι δρόμοι της πόλης
 - γ. Οι θεατές παρακολουθούσαν τον αγώνα με ενδιαφέρον.

- Εσείς.....
- δ. Στείλαμε το δέμα μας με τον ταχυδρόμο από προχθές.
Οι γείτονες
- ε. Οι επισκέπτες έφεραν τις αποσκευές τους στην είσοδο του σπιτιού.
Ο Γιάννης

3 Να βάλετε το ρήμα στον κατάλληλο τύπο του ενεστώτα, ώστε να συμφωνεί με το υποκείμενο:

α. Οι υπάλληλοι.....	(εργάζομαι)
β. Εμείς	(παρουσιάζω το μάθημα)
γ. Ο Γιάννης	(κοιτάζω τη θέα)
δ. Εγώ και ο Πέτρος.....	(κοιμπώ στη θάλασσα)
ε. Τα αδέρφια μου	(καλημερώ τον ελαιώνα)
στ. Οι δημοσιογράφοι	(παίρνω συνέντευξη)
ζ. Το νέο θέατρο	(λειτουργώ)
η. Μερικοί αστυνομικοί	(φρουρώ το κτίριο)

Σύνθεση με αχώριστα μόρια

1 Να βρείτε τη σημασία των λέξεων: ακατόρθωτος, ανώνυμος, αμεροληψία, ανυπάκουος, ανειλικρίνεια, ξετινάζω, ξεφορτώνω, ξεκουράζομαι, ξεμπαρκάρω

2 Να χωρίσετε τις λέξεις στα συνθετικά τους:

- εγκαταλείπω:
- εμπιστεύομαι:
- έλθειψη:
- έμπειρος:
- εμφύλιος:

- έφιππος:
- συγγνώμη:
- συρράπτω:
- συμμετέτοχος:
- συσκέπτομαι:
- συσσωρεύω:
- υφαρπάζω:

3 Να βρείτε τη σημασία των λήξεων, σύμφωνα με όσα ξέρετε για τη σημασία των αχώριστων μορίων: αρχιεργάτης, διαδίδω, διχογνωμώ, δύστροπος, εισέρχομαι, επίγειος, ημίωρος, περιβρέχομαι, συγγενής, υπολοχαγός

4 Να σχηματίσετε τις σύνθετες λέξεις:

- α. συν + στεγάζω:
- β. συν + ρέω:
- γ. εν + πνέω:
- δ. επί + όνομα:
- ε. εκ + ισορροπώ:
- στ. εν + χρώμα:
- ζ. α + ευθύνη:
- η. αμφί + δρόμος:
- θ. εις + ορμώ:
- ι. υπό + ήλιος:

5 Στο κείμενο «Χαλασμένες γειτονιές» του Κοσμά Χαρπαντίδη του βιβλίου σας *Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, να βρείτε από το απόσπασμα «Μόνο στο Φρούριο... ερημιά της επαρχίας», σελ. 17, λέξεις με αχώριστα μόρια. Να επιλέξετε τέσσερις από αυτές και να βρείτε τη σημασία που δίνουν τα αχώριστα μόρια στη λέξη.

6 *έκπληκτοι, ανάγλυφες, εμφάνιζαν, επίδραση, διέξοδο, υπερφυσικό, αναμφισβήτητη, περιορισμοί*: να σημειώσετε στην πρώτη στήλη ενός πίνακα τα αχώριστα μόρια των λήξεων που προέρχονται από το κείμενο «Παίγνια της φύσης». Στη δεύτερη στήλη να γράψετε μία άλλη λήξη για κάθε αχώριστο μόριο.

Τρόποι ανάπτυξης παραγράφου

Αφού διαβάσετε τις παρακάτω παραγράφους, να σημειώσετε με ποιο τρόπο είναι αναπτυγμένη η καθεμιά:

- α.** Γυρίζοντας, η γυναίκα με τα μαύρα μαλλιά τους προκάλεσε ένα σοκ. Από πίσω έδινε την εντύπωση εικοσιπεντάρας· όταν γύρισε προς το μέρος τους, ακόμα και με τη σκιά να πέφτει στο πρόσωπό της, έγινε αμέσως εξηντάρα. Ήταν υπερβολικά αδύνατη, με μια ληπτή σιλουέτα που δεν επηρεάζεται από δίαιτες ή υπερβολική κατανάλωση φαγητού, και το πρόσωπό της ήταν αυλακωμένο από βαθιές ρυτίδες. Πήγε προς το μέρος τους, άπλωσε ένα χέρι με μακριά δάχτυλα, γεμάτο φλέβες, κι αμέσως μεταμορφώθηκε σε μια γερασμένη καληονή.
-

- β.** Το έπος (= λόγος, από το ρήμα έπω=ηλέγω), ως αφηγηματικό ποίημα, διηγείται αξιομνημόνευτες πράξεις ανθρώπων και θεών, όπως γεγονότα του παρελθόντος (ηρωικό έπος), και στη συνέχεια εξελίσσεται, αποκτώντας περιεχόμενο διδακτικό, φιλοσοφικό (διδακτικό έπος)· έχει τις ρίζες του βαθιά στην παράδοση των ελληνικών φύλων, την κοινωνική και πολιτική τους οργάνωση, τις καθημερινές ενασχολήσεις, τη θρησκεία, τους μύθους και τους θρύλους τους.

Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας, ΙΤΥΕ-ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ 2016

.....

- γ.** Η κατάσταση μέσα στην κουζίνα έδειχνε ότι η μητέρα είχε φύγει βιαστικά από το σπίτι. Η βρύση έτρεχε, το ψυγείο ήταν ανοιχτό, οι καρέκλες κάτω, ψίχουλα παντού, το μάτι της κουζίνας ανοιχτό και αν δεν είχα φτάσει έγκαιρα το σπίτι θα είχε πάρει φωτιά, χυμένος καφές στο πάτωμα, υπερβολική σκόνη και ένα σπασμένο ποτήρι απεικόνιζαν την άθλια κατάσταση της κουζίνας.
-

- δ.** Η τέχνη της κλασικής εποχής διακρίνεται σε τρεις περιόδους που ξεχωρίζουν καθαρά μεταξύ τους, παρόλη τα κοινά γνωρίσματά τους. Στην πρώιμη κλασική τέχνη ή τέχνη του αυστηρού ρυθμού οι μορφές είναι πιο βαριές και στιβα-

ρές και μερικές φορές σε έντονη στιγμιαία κίνηση. Αντίθετα, κατά την ώριμη κλασική περίοδο οι μορφές παριστάνονται σε ήρεμες στάσεις, ενώ στα γυναικεία αγάλματα τα ενδύματα αρχίζουν να ελθαφραίνουν και να αναδεικνύουν την ομορφιά των σωμάτων. Στην ύστερη κλασική εποχή οι μορφές θα αρχίσουν πάλι να κινούνται πιο ελεύθερα στο χώρο, τα σώματα να θλυγίζουν, οι χειρονομίες να γίνονται πιο εύγλωττες, τα ενδύματα και τα χτενίσματα πιο πολήυπλοκα και εξεζητημένα, η έκφραση των συναισθημάτων πολύ πιο έντονη.

Ιστορία Α΄ Γυμνασίου, ΙΤΥΕ-ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ 2016

-
- ε. Ήσαν κι οι δυο τους το ίδιο πηλασμένοι για την κάθε αρετή, με τη διαφορά πως ο Πελοπίδας έβρισκε μεγαλύτερη ευχαρίστηση στη γυμναστική, ενώ ο Επαμεινώνδας στη μάθηση και τις ώρες που ξαδειάζανε, τις διαθέτανε ο πρώτος συχνάζοντας στις παλαιίστρες και στα κυνήγια, ενώ ο άλλος ακούγοντας κάτι και φιλοσοφώντας. Από τα πολλήα και καλήα φυσικά που είχαν κι οι δυο τους, τέτοια που να οδηγούν στη δόξα, κανένα δε θεωρούν, όσοι έχουν μυαλό, σπουδαιότερο από το ότι μέσα σε τόσους αγώνες και σε τόσες στρατιωτικές και πολιτικές ηγεσίες διαφύηλαξαν μεταξύ τους απ' αρχής μέχρι τέλους σταθερά μίαν απείραχτη αγάπη και φιλία.

Πλούταρχος, Πελοπίδας, IV, (μετ. Α. Λαζάρου), *Ιστορία Α΄ Γυμνασίου, ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ 2016*

-
- στ. Αυτή η ομοιομορφία δεν είναι κάτι καλό. Η ομοιομορφία φέρνει τη μονοτονία. Και ακόμα φέρνει τη μαζικοποίηση, δηλαδή στερεί από τα άτομα (το ίδιο συμβαίνει και με τους ηαούς) τη δύναμη και την επιθυμία να ξεχωρίζουν και να δημιουργούν και ως πρόσωπα. Η ομοιομορφία ηοιπόν (μπορεί όηοι κάποτε να τρώμε έτοιμα φαγητά στα γνωστά φαγάδικα ή να φορούμε όηοι τζιν παντελόνια...) από τη μια μεριά φέρνει μονοτονία και πλήηη και από την άλλη μεριά κάνει τους ανθρώπους και τους ηαούς μία μεγάλη, αηεχώριστη μάζα.

Μιχάηης Μερακλήης, «Παράδοση και παηκοσμιοποίηση – Λαογραφία»,

Βηέπω το σημερινό κόσμη, ΟΕΔΒ, 2001

- ζ. Η επιφάνεια του έργου απελευθερώνει «έναν εσωτερικό ήχο» που απορρέει από το σχήμα της. Π.χ. το τετράγωνο δείχνει ισορροπημένο, το οριζόντιο παραλληλόγραμμο ήρεμο, ενώ το όρθιο παραλληλόγραμμο δυναμικό. Τα στοιχεία που βρίσκονται στο επάνω μέρος της επιφάνειας δίνουν μια αίσθηση ελαφράδας, ελευθερίας και την εντύπωση της κίνησης, ενώ αυτά που βρίσκονται στο κάτω μέρος βαρύτητα.

Εικαστικά Γ΄ Γυμνασίου, ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ 2016

.....

ΚΕΙΜΕΝΟ [Τα μοναστήρια του Αγίου Όρους]

Για όποιον έχει κάνει το ταξίδι του Ρήνου, τα μοναστήρια που διαδέχονται το ένα τ' άλλο στις ακτές του Αγίου Όρους φέρνουν στον νου του τα μεσαιωνικά κάστρα των οχθών και των λόφων του. Πραγματικά, όλη αυτά τα μοναστήρια μοιάζουν με κάστρα αλλοτινών καιρών, χτισμένα για να διαφεντεύουν καχύποπτους φεουδάρχες. Είναι περικλεισμένα από δυνατά τείχη και προστατεύονται από ψηλούς τετράγωνους πύργους, στεφανωμένους με πολεμικές επάλξεις. Τα κελιά των μοναχών, χτισμένα πάνω στα τείχη, δίνουν την εντύπωση περιστριώνων.

Οι προφυλάξεις αυτές ήταν αναγκαίες σ' άλλες εποχές, γιατί στο Άγιο Όρος δεν αποβιβάζονταν μόνο ασκητές και προσκυνητές. Οι επιδρομές των πειρατών, που τους μαγνήτιζαν τα πολύτιμα αφιερώματα των μονών και οι περιουσίες τους ήταν συχνές. Σήμερα, τείχη, πύργοι κι επάλξεις δε συντελούν παρά στο να δίνουν περισσότερη γραφικότητα στα μοναστήρια και να διατηρούν την ατμόσφαιρα αλλιών αιώνων.

Όταν πλησιάσαμε το ακρωτήρι του Άθω, η φύση άλλαξε απότομα. Από ειδυλλιακή, έγινε άγρια και δραματική. Αντί από πυκνόφυτους λόφους και πηλαγίες, βλέπαμε να υψώνονται αντίκρυ μας απότομοι βράχοι, απογυμνωμένοι από τις βροχές αιώνων και φαγωμένοι στις βάσεις τους από τα θυσσασμένα κύματα των χειμώνων. Είχαμε πια αφήσει πίσω μας τα περήφανα μοναστήρια και τις πρόσχαρες σκήτες κι ό,τι αντικρίζαμε τώρα ήταν αραιά φτωχοκάλυβα, σφηνωμένα στις κοιλάδες των βράχων σαν αετοφωλιές ή κρεμασμένα πάνω από ένα κάθετο ύψος εκατό μέτρων, όπως μερικά δέντρα στα χείλη αβύσσω.

[Κώστας Ουράνης, Ταξίδια, Ελλάδα, εκδ. Βιβλιοπωλείον της Εστίας, 1982]

- 1** Να βρείτε με ποιον τρόπο ο συγγραφέας αναπτύσσει καθεμία από τις παραγράφους στο παραπάνω απόσπασμα.
- 2** α. Να αναφέρετε όλες τις ομοιότητες των μοναστηριών του Αγίου Όρους με τα μεσαιωνικά κάστρα του Ρήνου.
 β. Πώς αιτιολογείται στη δεύτερη παράγραφο του κειμένου η ύπαρξη τειχών και επάλληλων στα μοναστήρια στο παρελθόν και τώρα;
 γ. Να εντοπίσετε μία μία τις διαφορές που παρουσιάζει η φύση όταν πλησιάζει κανείς στον Άθω, όπως περιγράφονται στην τρίτη παράγραφο του κειμένου.

Λεξιλόγιο

- 1** Να επιλέξετε τη σωστή σημασία για κάθε λέξη της Α' στήλης από τη Β' στήλη:

A'		B'
α. άφιξη	•	• 1. διασκέδαση
β. ρότα	•	• 2. τρένο
γ. αναψυχή	•	• 3. έξοδος
δ. εξόρμηση	•	• 4. αεροδρόμιο
ε. πλήρωμα	•	• 5. πλεύση
στ. κατάλυμα	•	• 6. προσέλευση
ζ. αερολιμένας	•	• 7. πηλατήριο
η. αποβάθρα	•	• 8. προσωπικό
θ. αμαξοστοιχία	•	• 9. καταφύγιο

- 2** Να επιλέξετε από το πλαίσιο τη φράση που ταιριάζει σε καθένα από τους παρακάτω ορισμούς:

επιβατική αμαξοστοιχία, τουριστικός οδηγός, οδικό δίκτυο, άγωνα γραμμή, κυκλοφοριακή συμφόρηση, υπέργειος σιδηρόδρομος, ταξίδι αναψυχής, πρόχειρο κατάλυμα

- α.: η διακοπή της κυκλοφορίας των οχημάτων
- β.: σειρά σιδηροδρομικών βαγονιών που μεταφέρουν επιβάτες.
- γ.: το ταξίδι που προσφέρει χαλάρωση, ψυχαγωγία.
- δ.; περιοδικό που περιλαμβάνει χρήσιμες πληροφορίες για τους τουρίστες.
- ε.: το σύνολο των δρόμων μιας πόλης ή χώρας.
- στ.: ένας χώρος στον οποίο μένει κάποιος για σύντομο χρονικό διάστημα.
- ζ.: ο σιδηρόδρομος που βρίσκεται πάνω από την επιφάνεια του εδάφους.
- η.: το σύνολο των απομακρυσμένων δυσπρόσιτων νησιών.

3 Να αντικαταστήσετε τις υπογραμμισμένες λέξεις με άλλες συνώνυμες:

- α. Το πλοίο ταξίδευε στην παραγμένη θάλασσα για πολλές ώρες.
- β. Το νέο αεροδρόμιο έχει κατασκευαστεί με σύγχρονες προδιαγραφές.
- γ. Το λεωφορείο με κατεύθυνση τη Θεσσαλονίκη αναχωρεί σε λίγα λεπτά.
- δ. Ο συρμός που διέρχεται αυτή τη στιγμή από τον σταθμό δε θα παραλάβει επιβάτες.
- ε. Οι ορειβάτες πέρασαν από πολλὰ δύσβατα μονοπάτια.
- στ. Η αναχώρηση του πλοίου θα γίνει με μικρή καθυστέρηση.
- ζ. Αποφασίσαμε να αράξουμε στο λιμάνι της Άνδρου μέχρι να κοπάσουν οι άνεμοι.
- η. Όταν κάνω διακοπές, αναζητώ τις ερημικές παραλίες που βρίσκονται μακριά από την τουριστική κίνηση.

Κριτήριο αξιολόγησης

ΚΕΙΜΕΝΟ [Τήλος, Ο παράδεισος δεν μπορεί να περιμένει]

Φτάνοντας ο επισκέπτης στα Λιβάδια, έχει την αίσθηση ότι φτάνει σε ένα τυπικό ελληνικό νησί. Μια προστατευμένη αγκαλιά ο κόλπος των Λιβαδιών, φιλόξενη, και γύρω από τη βοτσαλωτή παραλία με τις πολύχρωμες ομπρέλες τα άσπρα σπίτια, τα ξενοδοχεία, τα εστιατόρια, τα καταστήματα. Το κτίριο μάλιστα των λιμενικών και τελωνειακών αρχών διατηρείται εκεί για να θυμίζει την ιταλική κατοχή των Δωδεκανήσων την περίοδο 1912-1944. Όμως, πίσω από όλα αυτά, τα πράγματα δεν είναι καθόλου τυπικά, αλλήλ έχουν μια ιδιαίτερη ανθρώπινη ψυχή. Φέτος χίλια στρέμματα σπάρθηκαν με σιτάρι και δε θερίστηκαν για να βρίσκουν τροφή τα πουλιά. Παράξενο, αλλήλ εδώ αγαπούν όλα τα πλάσματα του Θεού. Ίσως γιατί εδώ ήταν που έζησε ο τελευταίος ευρωπαϊκός ελέφαντας, ο οποίος εξαφανίστηκε πριν από 4.500 χρόνια. Οι παλαιοντολογικές ανασκαφές στο σπήλαιο Χαρκαδιό έφεραν στο φως απολιθωμένους σκελετούς αυτών των πυγμαίων ελεφάντων, δείγματα των οποίων παρουσιάζονται στο μικρό μουσείο στο Μεγάλο Χωριό. [...]

Πολλά παράξενα συμβαίνουν εδώ. Τα στρώματα της «πορσελάνης» –ενός ανθεκτικού υλικού που χρησιμοποιούνταν στην τοιχοποιία– που είδαμε στο δρόμο για το Μεγάλο Χωριό ήρθαν, ήξει, από την Κω ύστερα από μια έκρηξη ηφαιστείου. Το ανακοίνωσαν Αυστριακοί επιστήμονες, οι οποίοι ασχολήθηκαν επισταμένως με αυτό το θέμα. Στην ακτή του Αγίου Αντωνίου μπορεί να δει κανείς μέσα στα βράχια, που μόλις σκεπάζει η θάλασσα, τα οστά από ένα βυζαντινό νεκροταφείο. Αλλήλ, όταν ο επισκέπτης φτάσει εδώ στον όρμο και στον μικρό οικισμό του Αγίου Αντωνίου, θα τραβήξει οπωσδήποτε και για το μοναστήρι του Αγίου Παντελεήμονος στις πιο θεαματικές ακτές του νησιού.

Είναι επίσης παράξενο που ο επισκέπτης διασχίζει ένα κατάξερο τοπίο για να καταλήξει σε μια όαση με θεόρατα πηλάνια και κυπαρίσσια που συναγωνίζονται τον πύργο και τις κορυφές των βράχων. Μια πηγή με γάργαρο νερό δροσίζει το τοπίο γύρω από τον Άγιο Παντελεήμονα. Δεν είναι η μοναδική στην Τήλο, αλλήλ το μοναστήρι είναι μοναδικό. Η επιγραφή πάνω από την πόρτα μάς πληροφορεί: «1703 Απριλιώ 14 εκτίσθη ο θείος και σεπτός ναός του Αγίου Παντελεήμονος διά κόπου και συνδρομής του ευλαβεστάτου καθηγουμένου κυρ Λαυρεντίου και των λοιπών ιερομονάχων και μοναχών». Μαρτυρείται όμως ότι ο ναός πρωτοχτίστηκε το 1470.

[Νίκος Μαστροπαύλος, *Taxudrómos*, 25.6.2005, τεύχ. 278]

1ο θέμα | **Κατανόηση** του κειμένου (6 μονάδες)

Ποια είναι η πρώτη αίσθηση που δίνει το νησί στον επισκέπτη του; Είναι πραγματική;

2ο θέμα | **Δομή** και **γλώσσα** του κειμένου (4 μονάδες)

- 1** Να εντοπίσετε τα υποκείμενα των ρημάτων που υπογραμμίζονται και να σημειώσετε δίπλα τη μορφή τους:
 - α.** Όμως, πίσω από όλα αυτά, τα πράγματα δεν είναι καθόλου τυπικά.
 - β.** Είναι επίσης παράξενο που ο επισκέπτης διασχίζει ένα κατάξερο τοπίο για να καταλήξει σε μια όαση.
- 2** Να εντοπίσετε τις παρακάτω προτάσεις μέσα στο κείμενο και να εξηγήσετε γιατί παραλείπεται το υποκείμενο των ρημάτων που υπογραμμίζονται: Έπειτα να το γράψετε μέσα σε παρένθεση.
 - α.** Το κτίριο μάλιστα των λιμενικών και τελωνειακών αρχών διατηρείται εκεί για να θυμίζει την ιταλική κατοχή των Δωδεκανήσων την περίοδο 1912-1944.
 - β.** Τα στρώματα της «πορσελάνης» που είδαμε στο δρόμο για το Μεγάλο Χωριό ήρθαν, λέει, από την Κω ύστερα από μια έκρηξη ηφαιστείου

3ο θέμα | Δραστηριότητα **παραγωγής** λόγου (10 μονάδες)

Σε δύο παραγράφους, αναπτυγμένες με διαφορετικό τρόπο η καθεμία, να προσκαλέσετε έναν φίλο σας να επισκεφθεί την περιοχή σας, παρουσιάζοντάς του όλα όσα μπορεί να δει και να κάνει μέσα σε ένα Σαββατοκύριακο, αλλήλα και τα μέρη στα οποία εσείς προσωπικά προτιμάτε να πηγαίνετε.

Το βιβλίο αυτό αποτελεί απαραίτητο βοήθημα για τον μαθητή της Β΄ Γυμνασίου καθώς ανταποκρίνεται στη σύγχρονη προσέγγιση της διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος και στις νέες διδακτικές οδηγίες. Ακολουθεί τις ενότητες του σχολικού βιβλίου και καλύπτει πλήρως την ύλη του.

Κάθε ενότητα περιλαμβάνει:

- Απαντήσεις σε όλες τις ερωτήσεις – ασκήσεις του σχολικού βιβλίου
- Αναλυτική παρουσίαση των στοιχείων της θεωρίας με εύστοχα παραδείγματα για την κατανόηση των γραμματικών και μορφοσυντακτικών φαινομένων
- Λεξιλογικό πίνακα με λέξεις και φράσεις σχετικές με το θέμα της ενότητας
- Χρήσιμα πληροφοριακά στοιχεία με τη μορφή διαγράμματος καθώς και πρόσθετα αναπτυγμένα θέματα για τη σωστή προετοιμασία του μαθητή στην Παραγωγή λόγου
- Πλούσιο υλικό (ιστοσελίδες, βιβλιογραφία, κείμενα) και οδηγίες για την επεξεργασία των θεμάτων της διαθεματικής εργασίας
- Απαντήσεις στις ασκήσεις του Τετραδίου εργασιών
- Συμπληρωματικές ασκήσεις (γραμματικής, συντακτικού, λεξιλογίου κ.ά.) για την εμπέδωση των γλωσσικών φαινομένων
- Κριτήριο αξιολόγησης στην ύλη της ενότητας σύμφωνα με τις Οδηγίες διδασκαλίας και αξιολόγησης

Στο τέλος του βιβλίου δίνονται πλήρεις απαντήσεις σε όλες τις συμπληρωματικές ασκήσεις και τα κριτήρια αξιολόγησης.

Από τις εκδόσεις ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ κυκλοφορεί:

ΕΚΘΕΣΕΙΣ Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Παναγιώτης Εμμανουηλίδης, Έλλη Πετρίδου-Εμμανουηλίδου

ISBN:978-618-03-1017-7

9 786180 310177

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. 81017